

ЗМІСТ

Засідання у зв'язку з п'ятою річницею початку збройної агресії Російської Федерації проти України (Вівторок, 19 лютого 2018 року)

Вступне слово Голови Верховної Ради України А.В. Парубія	...3
Виступ Президента Європейської Ради Д. Туска	...5
Виступ Голови Верховної Ради України А.В. Парубія	...9
Виступ Прем'єр-міністра України В.Б. Гройсмана	...14
Виступ Президента України П.О. Порошенка	...15
Виступ заступника Начальника Генерального штабу Збройних Сил України С.Б. Бессараба	...20
Виступ депутата Європейського Парламенту С. Калнієте	...24
Виступ першого заступника Секретаря Ради національної безпеки і оборони України М.В. Ковалю	...26
Виступ голови Постійної делегації парламенту Канади в Парламентській асамблеї НАТО Б. Вжесневського	...29
Виступ представника України у Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання ситуації в Донецькій і Луганській областях Є.К. Марчука	...32

Виступ члена Комітету у закордонних справах Сеймасу Литовської Республіки Е. Зінгеріса	...34
Виступ голови Меджлісу кримськотатарського народу Р.А. Чубарова	...35
Виступ голови Комітету у закордонних справах Сейму Республіки Польща Г. Схетини	...38
Виступ Надзвичайного і Повноважного Посла України В.А. Василенка	...39
Виступ Героя України В.П. Жемчугова	...41
Виступ голови Громадської спілки «Всеукраїнське громадське об'єднання родин загиблих та безвісти зниклих учасників АТО, ветеранів війни та активістів волонтерського руху «Крила 8 сотні» І.В. Міхнюк	...43
Виступ українського кримськотатарського політика, політичного в'язня Кремля (2016 рік) І. Умерова	...45
Виступ голови Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики В.П. Сюмар	...47
Виступ голови Комітету Верховної Ради України у закордонних справах Г.М. Гопко	...49
Заключне слово Голови Верховної Ради України А.В. Парубія	...51

ЗАСІДАННЯ
у зв'язку з п'ятою річницею початку збройної агресії
Російської Федерації проти України

Сесійний зал Верховної Ради України
19 лютого 2019 року, 12 година

Веде засідання Голова Верховної Ради України
ПАРУБІЙ А.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добрий день, колеги народні депутати, гості та запрошені! Я прошу займати робочі місця в залі.

У засіданні у зв'язку з п'ятою річницею початку збройної агресії Російської Федерації проти України беруть участь Президент України Петро Олексійович Порошенко (*Оплески*), Президент Європейської Ради Дональд Туск (*Оплески*). Привітаймо Президента України і Президента Європейської Ради. Вітаємо! (*Оплески*).

У засіданні також беруть участь народні депутати України, Прем'єр-міністр України Володимир Борисович Гройсман (*Оплески*), члени Кабінету Міністрів України, член Європейського парламенту Сандра Калніете, Посол Європейського Союзу в Україні Хюг Мінгареллі (*Оплески*), представник України у Тристоронній контактній групі з врегулювання ситуації в Донецькій і Луганській областях Євген Кирилович Марчук (*Оплески*), депутат Сеймасу Литовської Республіки Емануеліс Зінгеріс (*Оплески*), голова Канадсько-української міжпарламентської групи дружби Борис Вжесневський (*Оплески*), Голова Служби безпеки України Василь Сергійович Грицак (*Оплески*), голова Служби зовнішньої розвідки України Єгор Валерійович Божок, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Людмила Леонтіївна Денісова (*Оплески*), голова Рахункової палати Валерій Васильович Пацкан (*Оплески*), глави дипломатичних представництв іноземних держав та інші офіційні особи, представники Збройних Сил України, силових структур та воїни, які захищали незалежність України. Вітаємо вас! (*Оплески*). Присутні також представники громадських організацій і засобів масової інформації.

Шановні народні депутати, шановні гості Верховної Ради України, засідання у зв'язку з п'ятою річницею початку збройної агресії Російської Федерації проти України оголошую відкритим.

(Лунає Державний Гімн України).

ГОЛОВУЮЧИЙ. Слава Україні!

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, минає п'ять років з того дня, як Російська Федерація, знехтувавши всіма нормами міжнародного права, Статуту ООН, положеннями Гельсінського заключного акта та Будапештського меморандуму, двосторонніми українсько-російськими угодами, здійснила акт воєнної агресії проти суверенної сусідньої держави. Росія незаконно анексувала частину української території – Автономну Республіку Крим та місто Севастополь. Російські окупаційні війська вторглися в Україну та захопили окремі райони Донецької і Луганської областей і протягом всіх цих років здійснюють постійні збройні напади проти України.

Зазнаючи важких втрат, завдяки безпрецедентній самоорганізації українського народу, неймовірному героїзму наших добровольців і військових на фронті, відважності та самопосягати волонтерів, загальнонаціональному патріотизму ми вистояли. Фактично одразу було налагоджено роботу виконавчої влади на чолі з Головою Верховної Ради України і виконуючим обов'язки Президента України Олександром Турчиновим. Незважаючи на шалену протидію Росії та її агентури, в Україні були проведені вибори Президента, парламенту, органів місцевого самоврядування, які всіма спостерігачами із країн вільного світу були визнані чесними і прозорими.

Новою, післяреволюційною, українською владою було реформовано правоохоронну систему та фактично заново створено боєздатні Збройні Сили України. Уряди Арсенія Яценюка, а потім Володимира Гройсмана впровадили реформи, які реанімували українську економіку і дали можливість поступово підвищувати соціальні стандарти. Новообраний Президент України Петро Порошенко гідно виконав свої обов'язки Верховного Головнокомандувача та Глави держави, і наступ

ворога було зупинено, а Україна отримала дієву міжнародну підтримку.

П'ять років тому ми, українці, стали на захист своєї держави, ми зупинили ворога спочатку на Майдані, а потім на сході нашої країни. Але до сьогодні на Донбасі щодня російські окупанти продовжують обстріли і вбивають людей – військових і цивільних. Тому я прошу усіх присутніх вшанувати хвилиною мовчання наших героїв, які п'ять років тому в ці дні загинули на Майдані і які протягом тих п'яти років загинули у боротьбі за незалежність нашої країни.

(Хвилина мовчання).

Дякую.

Переконали, що всі, які стоять за злочинами проти людяності і міжнародного права, повинні неминуче понести справедливую кару, яка стане пересторогою для будь-якого наділеного владою маньяка, щоб громадяни наших вільних країн знову жили у мирі та безпеці.

Шановні колеги, сьогодні в нас є змога відверто обговорити, що нами вже було зроблено за п'ять років російської агресії проти України і що ми можемо та повинні ще зробити для того, щоб агресора було зупинено, притягнуто до відповідальності та щоб він сповна заплатив за всі свої злочини. Маємо перемогти, щоб запанував мир.

Запрошую до слова Президента Європейської Ради Дональда Туска. Привітаймо його, колеги *(Оплески)*.

ТУСК Д., Президент Європейської Ради. Пане Голово, пане Президенте, пане Прем'єр-міністре, шановні народні депутати України, дорогі українські друзі! *(Оплески)*. Я прибув до вас у п'яту річницю драматичних подій на Майдані, у річницю Революції Гідності, щоб подякувати всім українцям та їхнім обранцям, які зібралися тут, незалежно від партійних розбіжностей, відмінностей інтересів та ідеологічних суперечок. Я приїхав як Президент Європейської Ради, але також як поляк, ваш найближчий сусід і сердечний та доброзичливий друг *(Оплески)*.

По-перше, хочу подякувати вам за стійкість. Ви встояли у найважчу мить вашої історії. Ви встояли і будете залишатися гордими та незламними всупереч геополітиці, всупереч злим намірам агресивного сусіда і всупереч байдужості та лицемірству багатьох впливових гравців світової політичної сцени. Ви встояли, хоча ваші партнери не

завжди допомагають вам так, як належить. Знаю це добре, як, напевно, мало хто інший, з особистого досвіду і досвіду польського народу. Добре знаю, що почуття самотності в час небезпеки буває гіршим, ніж наступ ворога. Досі чую слова з вірша Галини Крук, що написаний у ті драматичні лютневі дні:

Усі ми, Європо, так глибоко стурбовані,
що деякі навіть убиті.
Чисть частіше ютуби,
щоб тутешня жорсткість не разила твоїх громадян.
Деякі з наших ніколи тебе не побачать на власні очі.
В тебе теж щось із зором, Європо, ти вперто не бачиш
вибитих їхніх очей і вогнепальних ран.
Деякі більше не зможуть, Європо, не гнівайся,
навіть руки тобі дати
(хіба що протези),
навіть торкнутись культури твоєї минулих віків.
Сторожи свої межі, Європо,
щоб тебе не торкнулося раптом,
прислухайся, на всякий пожежний, чи ми кричимо ще
від ударів прикладів, армійських чобіт і кийків.

Але багато з нас почули ваш крик, вслухалися в це воляння і зрозуміли, навіть якщо в декого це забрало багато часу. Тому сьогодні тут, у Верховній Раді України, можу повторити перед вами не лише від свого імені, а й від імені всього Європейського Союзу: ми з вами і хочемо далі вам допомагати (*Оплески*).

Саме тут хочу знову підтвердити перші слова Угоди про асоціацію: «Європейський Союз визнає європейські прагнення України та вітає її європейський вибір» (*Оплески*).

Хочу повторити, що Європа ніколи не визнає російської анексії Криму і не відмовиться від санкцій, аж поки Росія не виконає своїх зобов'язань (*Оплески*).

Європейський Союз також не змириться з жодним актом насильства в Азовському морі. Я зроблю все, аби в цьому Європейський Союз залишався єдиним.

По-друге, хочу подякувати вам за вашу мужність. Хлопці з Небесної Сотні увійшли в пантеон не тільки українських, але і європейських героїв. (*Оплески*). Усім матерям полеглих присягаю: Європа

завжди буде пам'ятати про ваших синів! Урок відваги, який ви дали усьому світу в лютому, п'ять років тому, змінив нас усіх. Україна показала, що варто бути сміливим і сповненим гідності, що добро може подолати зло, що героїзм може бути чимось більшим, ніж суто моральним закликком, що це може бути ключем до перемоги. Багатьом людям на сході, приниженим і поневоленим, ви дали найбільший дар: надію на те, що і для них, слабких сьогодні, надійде день перемоги.

Вічним девізом мого рідного міста Гданська є такі слова: «*Nec temere nec timide*» (з відвагою і розсудливістю). Відтак найдужче, а це по-третє, дякую вам за розсудливість і за те, що ваш романтизм був підкріплений доброю мірою прагматизму, що ваша боротьба за незалежність і цілісність України – це не тільки героїчний опір агресії, а й систематична реформа вашої держави, економічна відбудова і продумана, розсудлива та послідовна дипломатія. Коли треба – герої, коли треба – прагматики, які твердо тримаються ґрунту, – так сьогодні вас бачить світ.

По-четверте, хочу подякувати вам за вашу європейськість. Завжди пам'ятатиму блакитні прапори із золотими зірками на Хрещатику під час революції та «Оду радості», яка лунала по всій Україні. Часто повторюю своїм колегам у Брюсселі: «Не вчіть їх бути Європою, учіться в них, що таке Європа» (*Оплески*).

Дозвольте нині повторити слова, з якими я колись звернувся до лідерів Європейського Союзу: «Тільки той, хто солідарний з Україною, має право називатися європейцем» (*Оплески*). Той, хто готовий продати Україну, продає майбутнє Європи (*Оплески*). Не випадково, що часто ті політики, які ставлять під сумнів європейську інтеграцію, вдаються до того, що ставлять під сумнів і цілісність України. Скажи, що думаєш про Україну, і я знатиму, що думаєш про Європу (*Оплески*).

Коли ми, поляки, починали свій шлях до Європи, Папа Іоанн Павло II сказав світові: «Немає справедливої Європи без незалежної Польщі». Тут і зараз хочу сказати, що немає справедливої Європи без незалежної України (*Оплески*). Немає безпечної Європи без безпечної України. А простіше кажучи, немає Європи без України (*Оплески*).

Ще раз дякую за все. Але як ваш друг маю привілей висловити кілька міркувань. Боронь Боже, не хочу вас повчати, бо знаю, що маєте досить мудрагелів, які думають, що краще за вас знають, як має

виглядати Україна. Ніхто не має права повчати господарів, як об-лаштовувати власний дім. Поділяю це і не маю наміру втручатися в роботу, але, можливо, приймете мої поради, бо вони походять від самого серця. У мене їх п'ять.

Перша порада. Не завдайте один одному надмірної шкоди на найближчих виборах. Ваша історія, як і історія мого народу, стверджує, що внутрішні конфлікти в наших двох країнах є найбільшим подарунком для третьої сторони. Пам'ятайте також, що ваші опоненти в Європі чекають на будь-який привід, аби зіпсувати нинішню солідарність між Брюсселем і Києвом, а різкий конфлікт між вами може виявитися саме таким приводом. Тож сперечайтесь в міру і лишайтесь єдині в справах, які мають найважливіше значення для України.

Друга порада. Вдумливо оминіть спокуси радикального націоналізму і популізму, так, як ви це робите досі (*Оплески*). Якщо поступимося рецидивам шовінізму і в Європі, і в Україні, то ми неминуче потрапимо в конфлікти, а егоїзм і відстороненість зруйнують нашу політичну спільноту. Відповіддю на націоналізм є, як правило, інший націоналізм з наслідками, які легко передбачити. Основи об'єднаної Європи – це примирення замість реваншизму, солідарність замість егоїзму, історична правда замість пропаганди. Небезпечні спокуси радикального популізму народжуються з комплексів і слабкості, а українці мають всі права і підстави почуватися нині гордими і сильними. Україна надто велика, аби для почуття величі потребувати наркотику популізму.

Третя порада. Не наслідуйте тих сусідів і тих європейських політиків, які хочуть усіх переконати, що демократія, заснована на свободі, правах людини, повазі до меншин, свободі думки і слова, – це пережиток минулого, що це застаріла модель держави, а зараз настає час авторитарної демократії. В інтересах наших громадян і Європи в цілому маємо захищати фундаментальні цінності. Саме за це померли герої Революції Гідності.

Четверта порада. Будуйте разом доброчесну державу. Не буду тут читати лекції про корупцію, ви всім недавно показали, що готові боротися з нею. Лише прошу всіх повірити, що чесність і прозорість влади потрібні не тому, що це вимога Європейського Союзу, а тому, що цього потребують ваші громадяни (*Оплески*).

Не припиняйте позитивних змін, навіть якщо вони болючі для когось.

П'ята, остання порада. Повірте у молодь (*Оплески*). Кілька днів тому я приймав у Брюсселі групу студентів, серед яких були й українці. Вони попросили сказати вам, що їхнє покоління вже готове взяти на себе співвідповідальність за майбутнє України. Власне, вони і є тим майбутнім. П'ять років тому молоді українці склали іспит, деякі сплатили найвищу ціну. Якщо вони вірять у себе і сьогодні, ви теж можете повірити в них.

Нехай живе пам'ять про героїв вашої історії! Нехай живе солідарна та об'єднана Європа! Нехай живе незалежна і соборна Україна!
Дякую. Слава Україні! (*Оплески*).

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую пану Президенту і за чудовий виступ, і за виступ українською мовою (*Оплески*).

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **ГЕРАЩЕНКО І.В.**

ГОЛОВУЮЧА. Шановний пане Президенте Порошенко, шановний пане Президенте Європейської Ради Туск, шановні колеги, шановні гості! До слова запрошується Голова Верховної Ради України Андрій Володимирович Парубій. Будь ласка, пане Андрію (*Оплески*).

ПАРУБІЙ А.В. Високоповажний пане Президенте Європейської Ради! Високоповажний пане Президенте! Вельмишановний пане Прем'єр-міністре України! Шановні пані і панове! На медалі Міністерства оборони Російської Федерації «За возвращение Крыма» вибито дату – 20 лютого 2014 року. Рівно п'ять років тому, коли горіли барикади на Інститутській і Грушевського, коли ми боронили Майдан, російський спецназ розпочав операцію із захоплення України.

Росія скористалася слабкістю країни, кинуті напризволяще всією владою, шокованої розстрілами Майдану, і розпочала збройну агресію. Потім Путін ще довго заперечував участь російських військ у подіях в Криму і на Донбасі. Однак на тій медалі, яка колись стане

одним з неспростовних доказів на Гаазькому трибуналі, вибито дату – 20 лютого 2014 року. Так починалася війна.

Ніхто не уявляв, що таке можливо. Україна була не готова до збройної агресії, і сьогодні ми це можемо визнати відверто і відповідально. Путін мав у повній бойовій готовності все необхідне для нападу і знищення України: одну з найпотужніших армій світу, на той час уже переоснащену і перебудовану з оборонної на наступальну; маріонеткового Януковича, який слухняно виконував усі вказівки Кремля і навіть підписав звернення-прохання про введення в Україну окупаційних російських військ; розвинену мережу ФСБ в українських спецслужбах і в армії, яка цілеспрямовано знищувала і Збройні Сили України, і Службу безпеки України; роками інфіковану та отруєну російським і проросійським телебаченням свідомість значної частини українських громадян – жертв масового та тривалого інформаційного артобстрілу і підлу злочинну тактику гібридної путінської війни. Цю тактику Путін озвучив особисто: «Пускай попробует кто-то из числа военнослужащих стрелять в своих людей, за которыми мы будем стоять сзади. Не впереди, а сзади. Пускай они попробуют стрелять в женщин и детей. Я посмотрю на тех, кто отдаст такой приказ на Украине». Це – пряма цитата злочинця.

До цього українська армія не була готова. І що ж, урешті, на той момент мали ми: розграбовану, дезорганізовану та деморалізовану армію, солдатам та офіцерам якої роками зумисно нав'язували стереотипи, що Росія – наш друг і союзник, а НАТО – наш противник; насичені ворожою агентурою та випадковими пристосуванцями деморалізовані спецслужби та правоохоронні органи; фактичну відсутність влади – у критичний, межовий для України момент і Президент, і Прем'єр-міністр, усі керівники силових відомств і більшість міністрів просто втекли з України до Росії; цілковито порожню державну скарбницю та зруйновану економіку, і ще багато інших супутніх руйнівних факторів.

А російські війська на той час уже були розташовані по всіх кордонах України у повній бойовій готовності та розгорнуті в бойові порядки для негайного наступу.

Будь-який військовий стратег сказав би, що в нас немає жодних шансів. І все-таки в нашому активі були: наша перемога Революції

Гідності; незнищений дух волі українського народу; нескореність і відвага українців, змобілізованих і самоорганізованих Майданом.

І ми прийняли бій. Тоді, просто з Майдану, ми прийшли в цей зал. Тут є багато депутатів, які пам'ятають той день, коли у Верховній Раді України була сформована нова українська влада. Український парламент взяв на себе відповідальність за долю країни. Після льоду та вогню Майдану ми взялися за організацію спротиву російській агресії. І тоді ми сказали: ми не здамося, ми будемо боротися, ми будемо захищати свою країну.

Так у 2014 році, п'ять років тому, війною з російським агресором почалася наша новітня боротьба за Незалежність. І вже тоді ми точно знали, що це боротьба не лише за Україну, за життя, свободу і гідність українців. Ми знали – це війна за весь вільний світ.

Будемо відверті: в ті тижні цивілізовані демократії Заходу заціпеніли, не знаючи, як реагувати на агресію Росії в Україні, як відповідати на брутальне нехтування Путіним міжнародними правовими нормами та підписаними угодами. Хоча насправді сталося те, про що ми попереджали ще у 2008 році, коли російські танки вторглися на територію суверенної Грузії. У ті серпневі дні я був у Грузії, в Горі, і на власні очі бачив наслідки звірств російських військ.

Я можу переконливо сказати: немає жодного сумніву, якби тоді світ дав адекватну відповідь на дії Росії, Путін не посмів би зробити наступний крок. Той 2008 рік привів російських окупантів в Україну 2014 року. Бо для того, щоб розуміти справжні плани Путіна, достатньо слухати його самого, адже це він назвав розпад Радянського Союзу найбільшою геополітичною катастрофою століття і подією, яка мала найбільший вплив особисто на нього.

Безсумнівно, головною геополітичною метою Кремля є відновлення повного контролю над усім пострадянським простором і безпосередній вплив на весь світ. Уже у 2008 році метою Путіна була аж ніяк не Грузія, що і підтвердили його подальші кроки. Це був його перший пробний камінь для випробування цивілізованого вільного світу на далекоглядність, міцність та єдність.

Так і у 2014 році його метою було не тільки захоплення Криму, а й усієї України – ключовий елемент для відновлення імперії. Ключовий, але далеко не останній. І тому наші хлопці і дівчата на фронті добре знають, що вони захищають не лише свої сім'ї, свої міста і села,

свою країну. Вони добре знають, що вони захищають увесь цивілізований світ.

Шановні наші європейські друзі! Вони захищають безпеку і ваших країн, і ваших громадян! І сьогодні це вже розуміє весь світ. Путін – глобальна загроза для всього світу. Хто цього не хоче розуміти, хто боїться це визнати, той насправді запрошує «русский мир» і «зелених чоловічків» до себе додому. Бо досвід уже показав: будь-яку дипломатію і бажання домовитися Путін розцінює як слабкість, якою намагається неодмінно скористатися на свою користь. Кремль розуміє тільки одну мову – мову сили. На жаль, але така реальність. Тому задля добробуту і безпеки всього вільного світу наше завдання і наша головна мета – зупинити Путіна.

П'ять років тому, у 2014 році, ми це усвідомили ясно і чітко в цьому залі. Ми знали справжню мету Путіна. Ми знали, що його ціль – не лише Крим і Донбас, а контроль над усією Україною. Операція «Русская весна», окупація так званої Новоросії аж до Придністров'я – мали стати наступними кроками із захоплення України.

Але Українська держава, український народ змобілізувалися для відсічі, а не пішли на домовленості, а по суті – на капітуляцію.

Ми дали бій! Українські добровольці просто з Майдану рушили на передову і там разом з відродженими Збройними Силами України зупинили російський наступ.

У Харкові, Запоріжжі, Миколаєві, Херсоні, Одесі українці сказали «стоп» спробам російської агентури разом з їхніми місцевими колаборантами запалити, а потім окупувати всю південно-східну Україну. Це були трагічні, але водночас і величні дні для України! Ми відбили російський наступ. Ми зламали плани Путіна.

Я ніколи не забуду той день, коли мав честь як Секретар Ради національної безпеки і оборони України бути присутнім у штабі АТО під Слов'янськом, коли Верховний Головнокомандувач Президент України Петро Порошенко дав наказ на контрнаступ. Так почався український контрнаступ, у результаті якого було звільнено дві третіх на той час захопленої території Донбасу, і тільки масоване підсилення російського військового контингенту елітними армійськими з'єднаннями не дозволило нам тоді звільнити Донецьк і Луганськ.

Але ми навчилися двох речей. Перше – Путіна можна перемагати, і друге – Путіна треба перемагати (*Оплески*).

Я глибоко переконаний: усі ті, хто каже, що Путін – це велика сила, з якою треба рахуватися, що з Кремлем треба вести переговори, вивчати їхні умови, іти на поступки і компроміси, тільки грають на руку Москві.

За п'ять років світ мав змогу остаточно переконатися в агресивних планах і глобальній загрозі Путіна: МН-17, Сирія, Солсбері, втручання у вибори в США, Чорногорії та інших країнах, підтримка терористів та сепаратистів, інспірування та фінансування крайніх екстремістських рухів в усьому світі – які ще потрібні очевидні докази?

Відповідь одна: або світ зупинить Путіна, або наслідки його дій можуть стати непередбачуваними, а якщо відверто – трагічними, руйнівними для всього світу.

Сьогодні, через п'ять років від початку нападу Росії на Україну, є очевидним, що зупинити агресію Путіна потрібно не лише введенням санкцій, а організацією єдиної інтегральної протидії за всіма напрямками: військовим, економічним, енергетичним, інформаційним, дипломатичним. Бо російська агресія сьогодні – це також інформаційна та енергетична експансія. Спочатку йде тривала масована арт-підготовка інформаційними «буками» і «градами», а потім приходять російські танки.

Наше головне завдання – зупинити Путіна і зберегти мир. Мир для нашої країни і для всього світу! Ми щиро прагнемо миру, бо дуже добре знаємо його ціну!

Україна вибрала свій шлях. Це шлях гідності, демократії і розвитку, шлях побудови міцної безпеки і добробуту для громадян. Наш шлях – це рух до Європейського Союзу і НАТО. І ми нікому не дозволимо повернути нас зі шляху, за який боровся Майдан! Це наше майбутнє, яке зараз зі зброєю в руках захищають кращі сини та доньки України! Вони знають: щоб іти своїм шляхом, потрібна воля і відвага.

Тож ми кажемо всьому світу: не бійтеся! Імперська, агресивна Росія Путіна – це насправді колос на глиняних ногах, це держава, яка закінчується, *ending state!*

Це ми будуємо майбутнє! Ми – разом! Ми – сильні! І ми перемаємо.

Слава Україні! (*Оплески*).

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧА. Дякуємо, шановний пане Голово.

(Трансляція відеозапису. Оплески).

Веде засідання Голова Верховної Ради України
ПАРУБІЙ А.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. До слова запрошується Прем'єр-міністр України Володимир Борисович Гройсман *(Оплески)*.

ГРОЙСМАН В.Б., Прем'єр-міністр України. Після цих кадрів, думаю, в очах кожного з нас сльози через ту трагедію і жахливі втрати, а з іншого боку, сльози гордості й радості за те, що ми вистояли.

Вельмишановний пане Президенте Гуск! Вельмишановний пане Президенте Петре Олексійовичу! Вельмишановний пане Голово Верховної Ради України! Шановні колеги народні депутати, міністри! Дорогі українці! Ми переживаємо дуже важкі часи нашої незалежності. До 2014 року Україна перебувала в абсолютній колоніальній залежності від Російської Федерації. У Росії є дуже хвороблива ідея відновлення Радянського Союзу. Для реалізації цієї ідеї їм була потрібна слабка, корумпована і розвалена Україна.

На превеликий жаль, до 2014 року через слабкість політиків, через слабкість згуртованості наших політичних еліт вони іноді досягали своїх цілей. У 2014 році ми були занадто слабкими, але ми були сильними своєю ідеєю – ідеєю незалежної, сильної, демократичної держави. І в той самий момент, коли українці піднімали свій національний прапор і говорили про те, що ми маємо власну думку, власну ідею, власну мету і ціль, і наше серце і розум лежать в об'єднаній Європі, проти нас починали задіювати зброю, спочатку в центрі української столиці, а потім на східних кордонах нашої держави і в анексованому Криму.

Наша відповідь має бути єдиною: ми повинні провести всі необхідні зміни всередині країни, для того щоб бути сильними і повноправними членами Європейського Союзу *(Оплески)*.

Ми маємо прагнути до того, щоб високі європейські стандарти життя проникли у всі сфери життя нашої країни. За цих п'ять років ми проходили достатньо складний шлях необхідних змін і реформ. Можливо, дехто спекулює на цьому, говорячи, що він цього не помічає, але не можна не помічати нової, оновленої і сильної армії України, не помічати того, що ми переходимо до відновлення національної економіки, виходимо на нові ринки, змінюємо багато сфер життя, у результаті яких отримуємо абсолютно нову якість. Для цього нам потрібна консолідована і спільна позиція.

Сьогодні я вкотре хочу подякувати кожному герою нашої держави, який зайняв позицію, прийняв для себе рішення і поставив державу вище власних інтересів, усім родинам, які втратили і продовжують втрачати наших воїнів, кожному українцю, який вистояв і демонструє згуртованість і силу нашої держави.

Я глибоко переконаний, що наше майбутнє – в об'єднаній Європі. Я вірю у європейську Україну, вірю в нашу незалежність і як громадянин України, як Прем'єр-міністр усе робитиму для того, щоб Україна стала нарешті сильною європейською і заможною державою. Ми маємо це зробити разом. Тому бажаю нам успіхів на цьому шляху, і ми обов'язково переможемо, перемога буде за нами.

Слава Україні! *(Оплески)*.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

До слова запрошується Президент України Петро Олексійович Порошенко *(Оплески)*.

ПОРОШЕНКО П.О., Президент України. Вельмишановний пане Президенте Європейської Ради, великий друже України пане Дональде Туск! Шановний пане Голово Верховної Ради України! Шановний пане Прем'єр-міністре! Шановні члени українського уряду! Шановні народні депутати! Шановні наші іноземні друзі, які п'ять років пліч-о-пліч стоять разом з Україною, захищаючи глобальну безпеку, суверенітет, територіальну цілісність і незалежність України! Шановні українські військові, еліта нації, які присутні в цьому залі! *(Оплески)*. Дорогі співвітчизники! Палаючий Майдан, перші загиблі, очікування нового штурму. Рівно п'ять років тому, 19 лютого, після

трагедії 18 лютого прямо тут, на площі Конституції, у Маріїнському парку – перші розстріляні, і ніхто з нас не знав, що буде завтра, але всі, підкреслюю, які були на Майдані, готові були стояти до кінця. А завтра, 20 лютого, стався масовий розстріл Небесної Сотні, і завтра, 20 лютого, розпочалася російська агресія. Саме цю дату Кремль надрапав на медальках, які роздали російським окупантам і колаборантам, що захоплювали Крим.

Вбивство героїв Небесної Сотні стало початком кривавої війни, яку Росія розв'язала проти України. Для чого це було зроблено? Сьогодні всі чітко розуміють: для відновлення імперії, для перегляду кордонів і, врешті-решт, для знищення всієї системи трансатлантичної безпеки Європи і світу, для знищення повоєнної системи безпеки, яка базувалася на Раді Безпеки Організації Об'єднаних Націй і єдності всіх п'яти постійних членів Ради Безпеки. Вона не може працювати, коли одна із країн – постійних членів Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй є країною-агресором. І систему колективної безпеки було зруйновано. Анексія Криму, окупація частини Донбасу стали прелюдією гібридної війни Москви не тільки проти України. Пан Президент абсолютно правильно сьогодні зазначив: гібридної війни Москви проти Європейського Союзу, проти Польщі, проти Сполучених Штатів Америки, проти НАТО, проти країн Балтії та, врешті-решт, проти всього демократичного, цивілізованого світу.

Герої Майдану, українські воїни, усі патріоти, захищаючи Україну, я на цьому хочу окремо наголосити, боронили і боронять східні рубежі Європи від навали, яка загрожує знищенням свободи, знищенням демократії, знищенням верховенства права і знищенням, врешті-решт, поваги до людської гідності.

Цю війну Москва розпочала тому, що тут, у Києві, на європейському Майдані Незалежності, Москва програла цивілізаційну битву за Україну (*Оплески*).

Той бліцкриг, на який розраховувала Москва, захлинувся. Плани розшматувати, розірвати і знищити нашу державу не вдалися. Я хочу нагадати і наголосити: за це було заплачено дуже високу ціну.

Зараз Путін прекрасно розуміє, що втрата України означає крах його планів відновити імперію і повернути Росії статус наддержави. Економічно вони це зробити не можуть, бо їх економіка далеко за межами ефективних країн, тому і ставки зараз у цій війні надвисокі. І наголошую – вже не тільки і не стільки Україна. Мрія Путіна –

вже не розділена Україна, а розділена Європа. Мрія Путіна – Європа, яка зреклася своїх цінностей. Мрія Путіна – ослаблена Європа, якій він диктує умови. Мрія Путіна – це пояс залежних держав-сателітів, чий суверенітет є суто номінальним, і приклади цих країн нам дуже добре відомі.

Поза всяким сумнівом, у цій війні, я хочу твердо сказати, Кремль приречений на поразку (*Оплески*).

Наголошую, що за п'ять років він не зміг добитися в Україні жодної з поставлених цілей. Тактично, друзі, ми вже виграли. Коли доб'ємося стратегічної і остаточної перемоги? Відповідь на це питання залежить від нашої єдності. Треба дуже добре вивчити уроки історичної давнини – 1918-1921 років. Перемога в цій війні залежить від нашої з вами рішучості, а також від єдності та рішучості міжнародної коаліції, яка була створена нами на підтримку України за допомогою наших друзів.

Хочу наголосити, що видатна роль тут належить Президенту Європейської Ради Дональду Туску (*Оплески*). Запамятайте його слова, які прозвучали щойно з цієї трибуни: «Не може бути безпечної і демократичної Європи без України» (*Оплески*). Це слова лідера Європейського Союзу скептикам, дехто з яких сидить у цій залі, а деякі зрадофіли бігають по телеєфірах і кажуть: «Ніколи Україну не приймуть до Євросоюзу. Ніколи вона не буде членом НАТО».

Друзі мої, наголошую: і приймуть, і буде! (*Оплески*). Хоча нікому і ніколи (на жаль, це теж правда) європейський і євроатлантичний вибір не давався такою дорогою ціною, як Україні. Ніколи і ніхто не сплачував такі великі жертви за цей вибір. Треба завжди пам'ятати, що ми живемо в неоплатному боргу перед нашими героями. І цей борг спонукає нас зробити все, щоб їхня боротьба не виявилася марною і щоб ніхто, ніщо і ніколи не повернув нас назад у кайдани Москви.

Зараз дуже популярна фраза, що Рубікон перейдено. Наголошую, він ніколи не буде перейдений. Ми завжди маємо боротися за наш цивілізаційний вибір, за повернення України в родину європейських народів (*Оплески*). Так само, як 300 років українці боролися за те, щоб зняти з української церкви московське ярмо, так і ми 300 років маємо бути наготові, щоб не повернути Україні статус колонії, нехай вибирають: або Російської імперії, або Радянського Союзу. Ніколи ми цього не допустимо! (*Оплески*).

Дні, коли відзначаються роковини розстрілів на Майдані, усі це розуміють, психологічно дуже непрості для кожного з нас. Для мене особисто це дні важких спогадів і болісних переживань. Це дні поглибленої самокритики, прискіпливого аналізу зробленого, а особливо – аналізу незробленого. Це дні осмисленої роботи над помилками і ретельного обмірковування подальших кроків.

Звичайно, є чимало претензій, які я приймаю, і помилок, визнаю, зроблено теж багато, але факт, що за п'ять важких років наша влада ані на крок не відступила від європейської, євроатлантичної стратегії, залишається фактом. Ми були послідовними, і ніхто не міг звернути нас з обраного шляху. Елементи нашої стратегії – це Угода про асоціацію з Європейським Союзом включно з поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі. Елементи нашої стратегії – це безвізовий режим. Елементи нашої стратегії – це перетворення Євросоюзу на найпотужнішого торговельного партнера, який допоміг нам, відкривши двері і протягнувши руку допомоги, пережити наслідки російської економічної блокади й спричиненої нею кризи. Елементи нашої стратегії – це поступове переведення всього оборонно-безпекового блоку на стандарти НАТО. Робота навіть не починалася в секторі оборони і безпеки у 2014 році. Законом було заборонено представникам НАТО входити, відкривати двері до Генерального штабу або до Міністерства оборони. І ви, народні депутати, які є в цьому залі, пам'ятаєте, що однією з перших ініціатив у червні-липні було скасування цієї дурниці нашого законодавства.

До вступу до ЄС, до Північноатлантичного альянсу нам ще належить, і ми всі це дуже чітко розуміємо, пройти дуже довгу і тривалу дорогу: подолати бідність, досягти критеріїв членства, зробити нашу складну домашню роботу. Але наголошую, вже на сьогодні ми досягли безпрецедентного за всю нашу історію зближення з Європою (ніколи Президент Європейської Ради не виступав українською мовою (*Оплески*) з таким європейським оптимізмом, якого бракує деяким нашим депутатам), союзу не лише політичного, не лише економічного, а й культурно-гуманітарного. Авіаційні і залізничні маршрути, у тому числі лоукостери, туристичні потоки, географія навчальних закладів, куди їде за знаннями молодь, – усе це свідчить про тектонічні масштаби змін, повну переорієнтацію України з Росії на Європейський Союз. І на цьому тлі зміни до Конституції, які забезпечують

владу, зобов'язують її зробити все можливе, щоб досягнути членства України в Євросоюзі та НАТО, – це абсолютно логічний і проміжний підсумок того, що ми зробили за п'ять років.

Але, наголошую, це ще і гарантія, і страховка на майбутнє. Я і раніше не сумнівався в її необхідності, а з початком виборчої кампанії ще більше переконався в нашій правоті. Не полінувався вивчити програми кандидатів і, на превеликий подив, не знайшов у більшості з них пункту про членство в НАТО, пункту про членство в Євросоюзі. Немає, хтось викреслив. Ще в одній програмі пропонується вирішувати питання членства в НАТО або в інших безпекових об'єднаннях на референдумі. Авторам невтямки, що інших безпекових об'єднань біля наших кордонів не існує, воно лише одне, і назва цього об'єднання, якщо хтось не знає, – НАТО.

Ташкентський пакт – контрольована російським Генштабом Організація договору про колективну безпеку. Може, вони її мають на увазі? Які інші безпекові об'єднання? Не допустимо. Не дозволимо.

Звичайно, є і п'ята колона, яка під диктовку Кремля знову витягла на світ Божий і вписала до своєї програми сумновідому позаблоковість, яка вже коштувала нам Криму і частини Донбасу. Хочу нагадати, агресія почалася саме тоді, коли Україна мала позаблоковий статус. І найстрашніше, чого нам це коштувало, – тисячі людських життів. 2 тисячі 949 воїнів віддали своє життя за те, щоб ми мали можливість змінювати державу. І ми не змарнуємо цього шансу.

Тож бачимо, зміни до Конституції, які нашій європейській і євроатлантичній інтеграції надають силу Основного Закону, точно і аж ніяк не зайві. Щоправда, є бажанчі змінити всю Конституцію в антиконституційний спосіб, в обхід Верховної Ради. У їхній концепції НАТО та Євросоюзу також місця не знаходиться. Але я переконаний, що в Україні вже сформувалися і будуть ефективно працювати захисні механізми демократії, які зупинять цю спробу (*Оплески*).

Свою стратегічну місію вбачаю в тому, щоб гарантувати незворотність європейської та євроатлантичної інтеграції. Не пізніше 2023 року подати заявку на членство в Євросоюзі й отримати План дій щодо членства в НАТО – це наше спільне завдання (*Оплески*). Але в реалізації цієї місії присягаюся неухильно дотримуватися Конституції України, у тому числі тих її нових норм, які я пропоную підписати прямо тут (*Оплески*).

Друзі, сьогодні ми не збираємося озиратися на Росію, ми не будемо питати дозволу у Путіна, куди нам рухатися далі. Ми йдемо своїм шляхом. Ми самі приймаємо рішення, як забезпечувати власні безпеку, суверенітет і територіальну цілісність. 10 років тому через відсутність єдиної лінії Президента, парламенту, уряду Україна втратила можливість отримати ПДЧ. Сьогодні, на цьому я окремо наголошую, позиція глави держави, позиція Кабінету Міністрів, позиція керівництва парламенту і парламенту України однакова. Я дуже дякую за це всім вам (*Оплески*). Про це свідчать 334 голоси, навіть кажуть, що 335, а може, навіть і 336, бо, як завжди, хтось не встиг і заяву написав. Але нехай буде 334 голоси, переконлива більшість, які подано за зміни до Конституції.

Користуючись нагодою, ще раз хотів би висловити слова щирої подяки народним депутатам. Прошу Голову Верховної Ради України Андрія Парубія та Прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана в присутності Президента Європейської Ради, одного з очільників Європейського Союзу, друга України Дональда Туска засвідчити єдність усіх гілок влади в питанні європейської та євроатлантичної інтеграції. Пане Прем'єр-міністре, пане Голово! (*Оплески*).

Дякую. Слава Україні!

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні народні депутати України! Шановні гості Верховної Ради України! Дозвольте подякувати Президенту Європейської Ради Дональду Туску, Президенту України Петру Олексійовичу Порошенку та Прем'єр-міністру України Володимирі Борисовичу Гройсману за участь у нашому засіданні. Подякуймо, колеги (*Оплески*).

Шановні колеги, слово надається заступнику начальника Генерального штабу Збройних Сил України, генерал-лейтенанту Сергію Бессарабу. Будь ласка (*Оплески*).

БЕССАРАБ С.Б., заступник Начальника Генерального штабу Збройних Сил України. Вельмишановний Голово Верховної Ради! Шановні члени уряду! Високоповажні народні депутати і присутні! Упродовж п'яти років наш народ відбиває збройну російську агресію,

яка має за мету знищити Україну як незалежну та суверенну державу. В авангарді цієї доленосної для майбутнього України та Європи боротьби стоять Збройні Сили. Саме вони були і залишаються головним форпостом стримування російського агресора, адже армія надає можливість перевести вирішення збройного конфлікту в дипломатичну площину та забезпечити державній владі умови для проведення необхідних реформ усередині країни.

Це досягнуто надзвичайно високою ціною, оскільки путінська Росія, колишній проросійський Президент та уряд в Україні роками готували всебічну агресію проти нашої держави, найперше руйнуючи армію. Особливо негативно наслідки таких злочинних дій вплинули на стан оборонного потенціалу України та боєздатність наших Збройних Сил. Тому з початком російської окупації Криму та збройного вторгнення на Донбас Збройні Сили мали розбалансовану систему військового управління, недостатній рівень укомплектованості особовим складом та матеріально-технічного забезпечення, катастрофічний стан справності озброєння і військової техніки. Кількість боєздатних підрозділів на той час була вкрай обмежена, наприклад, боєздатними були тільки вісім батальйонів, три авіаційні ескадрильї та вісім кораблів загальною чисельністю близько 5 тисяч військовослужбовців.

Однак навіть у таких неймовірно важких умовах, спираючись на всебічну моральну і матеріальну підтримку всього українського народу, зокрема волонтерство, Збройні Сили України за дуже короткий час змогли розгорнути угруповання військ чисельністю до 55 тисяч особового складу сухопутного компонента, основою якого були аеромобільні підрозділи та брали участь військовослужбовці повітряних сил. Тим самим ми зірвали зухвалі плани Кремля щодо знищення України і дали гідну відсіч ворогу.

Про високу інтенсивність бойових дій літа 2014 року переконливо свідчать цифри. Так, з 5 травня по 5 вересня було сплановано та проведено більше 40 операцій. Їх результатом стало звільнення 70 відсотків окупованих російським агресором територій Луганської і Донецької областей, що дало можливість мешканцям понад 200 населених пунктів Донбасу повернутися до мирного життя. Це стало можливим завдяки відвазі, мужності та героїзму українських військових, а також воїнів-добровольців, які склали бойове ядро Збройних Сил та інших військових формувань.

У горнилі запеклих боїв з російським агресором відродився бойовий дух нової української армії, основою якого стала національна ідентичність. Завдяки консолідованій підтримці міжнародних партнерів, комплексним та цілеспрямованим діям керівництва держави, зокрема законодавчим ініціативам Верховної Ради, у Збройних Силах України проведено реформування системи військового управління, бойової підготовки та всебічного забезпечення, які поступово стають сумісними з арміями країн НАТО.

За час протистояння російській агресії сформовано 29 нових бойових бригад і полків. Оновлено окремих рід військ – Десантно-штурмові війська. Створено окремих рід сил – Сили спеціальних операцій. Крім того, реформовано систему територіальної оборони. Створено потужний оперативний резерв, до якого зараховано більше 198 тисяч резервістів, які мають досвід виконання завдань у зоні бойових дій. На теперішній час забезпечено системне надходження до військ близько 2,5 тисячі одиниць нового або модернізованого озброєння та військової техніки, а також відновлено справність понад 16 тисяч одиниць озброєння та військової техніки.

Найголовніше, що Збройні Сили отримали єдиний у країнах Заходу успішний бойовий досвід протидії російській збройній агресії. Він дістався нам надзвичайно дорогою ціною. Тому цілком природно, що сьогодні на керівні посади органів військового управління стратегічного рівня призначено генералів і офіцерів з числа командирів бригад, секторів, угруповань з досвідом бойового управління в районі проведення антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил.

Безумовно, перелічені мною заходи є лише частиною тих масштабних перетворень, які сьогодні здійснюються в Збройних Силах задля зміцнення їхнього бойового потенціалу. Це об'єктивна вимога часу. Адже Російська Федерація ані на мить не припиняє формування на території Криму та поблизу державного кордону з Україною нових об'єднань, з'єднань та військових частин. А окупаційні війська на Донбасі безпосередньо управляються, забезпечуються і входять до бойового складу російської армії. Крім того, на морському напрямку Росія намагається на порушення міжнародного права встановити повний військовий контроль над акваторією Азовського і Чорного морів.

У такій ситуації дуже важливо, щоб у суспільства зберігалось чітке розуміння того, що в умовах війни гібридного типу, яку розв'язала Росія, вистояти лише завдяки військовій силі без консолідації нації навколо ідеї перемоги над ворогом буде вкрай складно. У цьому питанні ми, військові, дуже цінуємо підтримку Президента, уряду та депутатів парламенту, наших закордонних партнерів, які з особливою увагою ставляться до розв'язання проблем, пов'язаних зі зміцненням оборонного потенціалу Збройних Сил України.

Відповідно до Конституції – Основного Закону України...

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **ГЕРАЩЕНКО І.В.**

ГОЛОВУЮЧА. Пане Сергію, у вас ще 30 секунд для завершення, бо в нас є регламент.

БЕССАРАБ С.Б. ...оборона і захист суверенітету України, територіальної цілісності покладається на Збройні Сили. Можливість виконання цих завдань напряду залежить від того, ким і як буде здійснюватися керівництво національною обороною країни. Збройні Сили зроблять усе можливе і навіть більше, щоб майбутнє України було безпечним і незалежним.

Дякую за увагу. Слава Україні! *(Оплески)*.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Сергію.

Ще раз дякуємо Збройним Силам України за їх велику роботу щодо захисту територіальної цілісності та суверенітету України.

Шановні колеги, ми перебуваємо в приміщенні парламенту, тут завжди працює Регламент, і в нас є ще достатньо великий список тих, які виступатимуть сьогодні з трибуни Верховної Ради. Я хочу поінформувати, що регламентом встановлено 5 хвилин для промовців. Коли ви почуєте відповідний сигнал, знайте, що залишається ще 30 секунд до завершення вашої промови.

Запрошую з радістю до слова члена європейського парламенту, великого друга України пані Сандру Калнієте. Будь ласка, пані Сандро.

Прошу привітати (*Оплески*).

КАЛНІЄТЕ С., депутат Європейського Парламенту. Шановні друзі! П'ять років тому українці на вулицях Києва своїми життями захищали право на демократичну, незалежну, європейську Україну, яка може обирати свою долю та союзників. Українці мали витерпіти багато страждань за ці п'ять років. Більше ста життів було втрачено на Євромайдані. Агресія Росії проти України забрала ще 10 тисяч. Постріли звучать на Донбасі щодня. І ми всі разом продовжуємо рішуче працювати заради миру та територіальної цілісності України.

Я абсолютно вірю, і це моя місія в Європейському Парламенті, щоб Євросоюз продовжував підтримувати Україну, тому що ми поділяємо одні й ті самі цінності та інтереси. Я абсолютно вірю в право українського народу мати європейське майбутнє і захист НАТО. Пам'ятайте, будь ласка, що у вас багато друзів у Європейському Парламенті, і той меседж, який я приношу від них, дуже чіткий: оскільки ви будете продовжувати реформи, забезпечуючи верховенство права, та будете викорінювати корупцію, ми будемо разом з вами.

Так, останні п'ять років для вас не були легкими. Але, розуміючи, що йде війна і є складнощі, макроекономічна картина підтверджує, що Україна рухається вперед, і на її лідерах лежить відповідальність виконати надії Революції Гідності та виправдати жертви Небесної Сотні.

Я вважаю, що це особлива честь для мене бути разом з вами і виступати тут. Це нагадує мені події п'ять років тому. 20 лютого я була в Києві для того, щоб продемонструвати свою підтримку народу України. Емоції в ці дні були такими сильними, що я чітко їх виклала у своєму щоденнику. Дозвольте мені прочитати декілька речень з нього: «Ми пішли до Михайлівського монастиря, і голова церкви Філарет повідомив, що дав дозвіл використовувати його як шпиталь. Під час подій у Ризі у 1991 році, які ще називають барикадами, було також організовано шпиталь у головному соборі міста.

Тіла тих, кого вбили на Майдані, волонтери занесли і залишили у дворі монастиря. Ми підійшли до того місця, де просто рядами лежали мертві тіла. Наші душі, наші серця не могли прийняти того факту, що в мирний час режим міг дійти до того, що почав воювати з власним народом, причому настільки жорстко: 21 тіло було принесено в монастир. Священик сказав нам, що ці люди були застрелені або в серце, або в голову. Це не були випадкові жертви, було зрозуміло, що цих людей вбивали професіонали.

Ми до глибини душі були зворушені тим, що побачили, і потім пішли на Майдан, що за кілька кварталів. Люди йшли до Майдану з пляшками води, з їжею. Посол зупинився біля однієї з будівель і сказав, що тут зранку було вбито чотири людини. Я відчула те саме, що відчувала під час барикад у Ризі.

Нас зупиняли декілька разів. Коли ми казали, що ми з Латвії, нам дозволяли йти далі, і ми побачили намети, які показували по телебаченню. Я хотіла подивитися в обличчя людей, щоб їм щось сказати, але розуміла, що не можу цього зробити, тому що неправильно було б порушувати їх приватність через те, що вони готувалися до битви, готові були пожертвувати своїми життями.

Ми підійшли до монумента Незалежності, на сцені нікого не було, тільки фігура Богоматері в білому. За сценою стояла біла ванна і там були плями крові».

Слава Україні! (*Оплески*).

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧА. *Thank you very much.*

Дорогі колеги, я не попередила, що на кожному робочому місці є навушник, і якщо потрібен переклад виступів наших іноземних гостей, то будь ласка, тут дуже хороший переклад українською мовою.

До слова запрошується перший заступник Секретаря Ради національної безпеки і оборони України Михайло Коваль, а потім виступатиме пан Борис Вжесневський.

Будь ласка, пане Коваль.

КОВАЛЬ М.В., *перший заступник Секретаря Ради національної безпеки і оборони України*. Шановні присутні! Тривожна інформація про плани Росії щодо захоплення Криму до 2014 року неодноразово надходила до вищого керівництва України від силових структур держави. Проте всупереч логіці роками планомірно здійснювалося злочинне зниження боєздатності Збройних Сил України. Протягом багатьох років системно знищувалася та роззброювалася українська армія, руйнувалася система мобілізації і структура матеріально-технічного забезпечення.

Так, у 2003 році в Криму було розформовано 32-й армійський корпус у складі 84-ї і 127-ї окремих механізованих бригад чисельністю до 12 тисяч осіб. Військові частини та підрозділи були передані до складу військ берегової охорони Військово-Морських Сил Збройних Сил України, а в подальшому у 2004 році розформовані.

3-й окремий полк спеціального призначення чисельністю до 1 тисячі 600 військовослужбовців було передислоковано зі Старого Криму до Кіровограда (нині Кропивницький). На сході України було також розформовано 254-у мотострілецьку дивізію, полки якої дислокувалися в Комунарську (нині Алчевськ), Артемівську (нині Бахмут), Луганську і в Трьохізбенці. А на півдні 1-у аеромобільну дивізію у Болграді Одеської області було реорганізовано в 16-у окрему механізовану бригаду, а згодом розформовано.

Фактично стратегічно важливі в системі оборони держави райони сходу та півдня України, у тому числі Крим, на початку 2014 року виявилися без прикриття. До того ж було розформовано оперативні полки внутрішніх військ МВС України в Донецьку та Києві.

Таким чином, на початок 2014 року практично у всіх бойових частинах Збройних Сил України, які дислокувалися в Криму, – 36-а окрема бригада берегової оборони в Перевальному, 1-й батальйон морської піхоти у Феодосії, 501-й батальйон морської піхоти в Керчі – було скорочено склад і їх чисельність не перевищувала 5 тисяч 600 військовослужбовців, у той час як чисельність частин Чорноморського флоту Росії, який дислокувався в Криму, та додатково перекинутих сил Російської Федерації становила до 30 тисяч військовослужбовців.

На посилення з'єднань частин Чорноморського флоту наприкінці 2013-2014 років на Кримський півострів приховано було перекинуто

частини й підрозділи 76-ї повітрянодесантної дивізії з Пскова, 31-ї десантно-штурмової бригади з Ульяновська, 41-й окремий полк спеціального призначення ПДВ Росії із Кубинки, 10-у і 22-у окремі бригади спеціального призначення ГРУ и ГШ Російської Федерації з Молькіна і Степового; 10-у окрему розвідувальну бригаду із Моздока; 382-й окремий батальйон морської піхоти з Темрюка Краснодарського краю; 414-й і 757-й окремі батальйони морської піхоти Каспійської флотилії, які у подальшому були задіяні для блокування частин та підрозділів Збройних Сил України та перешкоджання виконання ними бойових завдань за призначенням. Для посилення російського угруповання в Криму в якості резерву було також задіяно і частину 7-ї повітряно-десантної дивізії в Новоросійську та Ставрополі.

На початку 2017 року безпекова ситуація в Криму була складною та важко прогнозованою. Особовий склад Міністерства внутрішніх справ України після подій на Майдані Незалежності залишився без керівництва і практично був деморалізований. Український та севастопольський «Беркут» уже співпрацював з Росією та перейшов на бік ворога. Спецслужби Російської Федерації активно проводили підривну та агітаційну роботу.

Після самоусунення від виконання конституційних обов'язків Президента Януковича та його втечі до Російської Федерації зрадили військовій присязі і перейшли на бік Росії: Начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України Ільїн, командувач Військово-Морських Сил Збройних Сил України Березовський, командири 36-ї окремої бригади берегової оборони, 501-го окремого батальйону морської піхоти та багато інших військових командирів, а також переважна кількість працівників Служби безпеки України і Міністерства внутрішніх справ України в Криму.

Не зрадили своїй країні, перебуваючи в автономії під час її анексії, з 13 тисяч 468 солдат і офіцерів Збройних Сил України лише 3 тисячі 990 військовослужбовців (29,6 відсотка), Міністерства внутрішніх справ України – з 10 тисяч 936 лише 88 (0,8 відсотка), Державної прикордонної служби України – з 1 тисячі 870 лише 519 (29,7 відсотка), Служби безпеки України – з 2 тисяч 240 лише 242 (10,8 відсотка), Управління державної охорони – з 527 лише 20...

ГОЛОВУЮЧА. Будь ласка, додайте 1 хвилину, щоб завершити.

КОВАЛЬ М.В. Для легендування перекидання військовослужбовців Російської Федерації до кордонів України використовувалася теза про проведення навчань та забезпечення безпеки під час Сочинської олімпіади. Російська Федерація заздалегідь створила біля кордонів України потужне військове угруповання, яке з урахуванням оперативних резервів сягало 200 тисяч осіб. На сході та півдні України на той час були розташовані тільки частини Збройних Сил України скороченого складу та кадрів.

За оцінкою Генерального штабу Збройних Сил України того часу, загальна чисельність військових частин і підрозділів, які можливо було задіяти для виконання бойових завдань, не перевищувала 5 тисяч військовослужбовців. При цьому найбільш потужні арсенали і бази зберігання озброєння, ракет і боєприпасів Збройних Сил України, де знаходився стратегічний та оперативний боєзапас на сході та на південному сході України у попередні роки, було знищено. Таким чином, за своїм складом, укомплектованістю, навченістю та озброєнням Збройні Сили України на початку...

Веде засідання Голова Верховної Ради України
ПАРУБІЙ А.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу додати 2 хвилини.

КОВАЛЬ М.В. ...були неспроможні ефективно протистояти російській агресії. Для створення військової переваги керівництво Російської Федерації розпочало 20 лютого 2014 року військову операцію, коли відбувалися трагічні події на Майдані, а в Україні фактично було знищено систему виконавчої влади та сектор безпеки і оборони.

В умовах, що склалися, керівництво держави, усвідомлюючи реальну загрозу повномасштабного вторгнення на материкову територію України військ Російської Федерації, які 1 березня 2014 року отримали на це дозвіл російського парламенту, прийняло рішення щодо організації оборони та утримання військових містечок, розташованих на теренах Криму. Українські солдати і офіцери, що не зрадили військовій присязі, протягом місяця мужньо стримували облогу, надавши можливість керівництву країни провести мобілізацію, злагодження,

масштабні навчання та передислокувати з'єднані частини Збройних Сил України на північ, південь та схід України, а також підготувати оборонні рубежі на найбільш загрозливих напрямках, придушивши сепаратистські виступи у багатьох південно-східних регіонах країни.

Все це, а також самовідданість, мужність та патріотизм українського народу, який добровільно став на захист своєї Батьківщини у складі Збройних Сил України, Національної гвардії України, добровольчих батальйонів, та солідарність міжнародного співтовариства з Україною дозволило в подальшому зупинити військову агресію Російської Федерації на сході України та захистити незалежність нашої держави.

Дякую за увагу. Слава Україні! *(Оплески)*.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую ще раз пану Ковалю за героїчне керування українськими Збройними Силами в найважчі для країни роки *(Оплески)*.

До слова запрошується голова Постійної делегації парламенту Канади в Парламентській Асамблеї НАТО, голова Канадсько-української міжпарламентської групи дружби, зрештою, великий друг України Борис Вжесневський *(Оплески)*.

Увімкніть, будь ласка, мікрофон, 7 хвилин.

ВЖЕСНЕВСЬКИЙ Б., *голова Постійної делегації парламенту Канади в Парламентській асамблеї НАТО.* Вельмишановний пане Голово Верховної Ради України! Вельмишановні міністри! Дорогі військовослужбовці, наші лицарі! Дорогі депутати! Нині я стою перед вами у вишиванці мого покійного батька. 10 років тому в сонячний Великодній день батько останній раз одяг цю вишиванку. Ми сіли під старою вишнею, котру він посадив, і почали розмову про життя. Батько сказав: «Знаєш, сину, немає життя ані початку, ані кінця. Моє життя влилося у твоє, а твоє віллється у твоїх дітей. Так було поколіннями і продовжиться поколіннями. Пам'ятай, хто ми і чий ми діти».

Шановні парламентарії, мені як голові постійної делегації парламенту Канади в Парламентській асамблеї НАТО особливо зворушливо

зараз звернутися до вас, у цю видатну мить українського майбутнього і демократії.

Більше 60 років тому у післявоєнний період після Другої світової війни світ постав перед новими викликами. Йшлося про окупацію центральноєвропейських країн державою, у якої було більше зброї і загартованих у боях дивізій, ніж у цілого західного світу. Ця військова загроза зі Сходу була тим більше небезпечною, що базувалася на ленінсько-сталінській ідеології, і кремлівське політичне керівництво хотіло випробувати рішучість Заходу. У Москві Сталін та інші лідери розповідали делегаціям, які їх відвідували, що Кремль підірве рішучість Заходу. Лише питанням часу було, за їхніми словами, те, що Захід вийде із Берліна, і потім ніщо вже не стоятиме на перешкоді об'єднання Німеччини в російській орбіті.

24 червня 1948 року Москва почала блокаду Берліна, але Німеччина і Захід вистояли, незважаючи на те, що частину німецької території було окуповано радянськими збройними силами.

Якою була б світова історія, якби світ не допустив Західну Німеччину до НАТО і не дозволив Німеччині озброюватися? Упродовж другої половини ХХ століття НАТО стало щитом, за яким відновлювалася демократія, у той час як радянська авторитарна тюрма народів посилювалася мережею ГУЛАГів і економічно застоювалася.

Грудень 1991 року, можливо, був найважливішим місяцем у сучасній європейській історії не тільки тому, що тоді було підписано Маастрихтський договір, а й тому, що відбувся, зокрема, референдум в Україні, де 90 відсотків громадян проголосували за незалежність, що забезпечило загибель Радянського Союзу.

Проте думка Фукуями та інших про те, що закінчується історія людства, була передчасною, тому що історія сьогодні повторюється у новий спосіб, і новий «-ізм», нова загроза ліберальній демократії надходить з боку Кремля. Тоді це був Берлін, а сьогодні це Україна, яка піддається блокаді – спершу в енергетиці, а тепер це блокада в Керченській протоці.

П'ять років тому у відважних людей, які брали участь в українській Революції Гідності, стріляли, коли вони несли український та європейський прапори Майданом. Саме в Україні вперше в історії Європейського Союзу по людях стріляли за те, що вони підняли прапор, який символізує ліберальні демократичні цінності.

Сьогодні українські хоробрі солдати захищають не лише Україну, вони є живим щитом для європейських ліберальних демократій. Насправді вони захищають ціле людство, і це відбувається у ХХІ столітті. Ми маємо пам'ятати про геноцид народу України – Голодомор, коли 5 мільйонів українських селян загинули і голод спустошив цілу країну.

Україна – це країна, яка втрачала незалежність п'ять разів, принаймні у минулому столітті, і за це заплатила життями мільйонів синів і дочок.

Сьогодні НАТО і Україна стоять перед історичним вибором – прийняти український народ до Північноатлантичного альянсу чи ні. Століттями українці платили найдорожчу ціну за свободу серед усіх європейських народів, і сьогодні Україна – це оплот Європи проти Кремля з його неоімперіалістичними намірами. Без України немає Російської імперії. Майбутнє історії залежить від України.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Додайте 1 хвилину, щоб завершити.

ВЖЕСНЕВСЬКИЙ Б. Як сказав пан Туск, немає Європи без України. А я додав би: не буде Європи без України! (*Оплески*).

У тяжкі 1950-ті роки Канада сказала «так», коли йшлося про членство Німеччини в НАТО, потім сказала «так» країнам Балтії, а тепер Канада готова сказати «так» Україні. Це наша об'єднавча місія.

Шановні друзі, у ці історичні часи ми спільно вирішуємо, чи здійсняться мрії наших предків, чи вашим дітям та нащадкам жити «в сім'ї вольній, новій», чи знову бути народом замученим, розбитим, мов паралітик, на роздоріжжі.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дайте можливість завершити.

ВЖЕСНЕВСЬКИЙ Б. ...чую голос батька, і промовляє до нас Шевченковий «Заповіт».

Слава Україні (*Оплески*).

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Борисе, за важливі й теплі слова.

Запрошую до слова представника України в Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання ситуації в Донецькій і Луганській областях Євгена Кириловича Марчука. Будь ласка (*Оплески*).

МАРЧУК Є.К., *представник України у Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання ситуації в Донецькій і Луганській областях.* Шановний пане Голово! Шановні народні депутати! Шановне військове товариство! Шановні вірні іноземні друзі України! Ми, українці, дуже пам'ятлива нація. Ми пам'ятаємо все, що відбулося в нашій історії драматичного, і пам'ятаємо, хто і коли подав руку допомоги Україні.

Ще в 1935 році британський журналіст у Палаті громад Великої Британії, доповідаючи з українського питання, яке він дослідив дуже детально, говорив майже дослівно те, що сьогодні сказали пан Туск і шановний Борис Вжесневський: без стабільної, європейської України не буде спокійної Європи. Фіксуємо: 1935 рік – ще шість років до початку війни проти України, яка була в складі Радянського Союзу, два роки бушує в Європі фашизм. Британський журналіст уже тоді зробив цю заяву.

Ми дуже добре пам'ятаємо і будемо пам'ятати, як у 2014 році міжнародна коаліція, яку з великим трудом вдалося створити і Президенту, і нашому зовнішньому відомству, доклала дуже багато зусиль, щоб зупинити російську агресію. Ми добре пам'ятаємо, як у тому ж 2014 році завдяки цим зусиллям було зупинено активні бойові дії наступального характеру і встановлено, як її називають, контактну лінію, а я її називаю де-факто лінією фронту довжиною 426 кілометрів. Але ми дуже добре пам'ятаємо і будемо пам'ятати, що рівно через чотири місяці Росія, яка підписала у 2014 році три документи в Мінську, порушила їх усі і почала активні наступальні дії, зайняла практично 1642 квадратні кілометри української території і важливий залізничний пункт Дебальцеве.

Коли зараз, під час переговорів у Мінську... А вони, до речі, починаються за участю представника України, представника Росії та лише модератора ОБСЄ – більше нікого немає. І саме там ми говоримо відверто, оскільки я і пан Гризлов давно знаємо один одного, і говоримо таке, що може не подобатися заздалегідь. А потім, коли вичерпується на такому рівні переговорний процес, за потреби ми

запрошуємо представників ОРДО-ОРЛО. Тобто, щоб було зрозуміло, Тристороння контактна група – це переговори у форматі «Україна – Росія – ОБСЄ», а ОРДЛО чи експерти запрошуються, якщо є проблема. А далі вже відбувається великий «круглий стіл» переговорів.

Так ось, коли запитуєш російського представника: «Ви визнаєте лінію, встановлену у вересні 2014 року, відповідно до домовленостей, де стоїть ваш підпис? – Визнаємо. – А це означає, що Дебальцеве – підконтрольна Україні територія відповідно до чинної на сьогодні угоди. – Ну, розумієте, така реальність».

Далі. Коли запитуєш: «Чи виконано пункт 4 того самого документа від 2014 року, у якому визначено, що ОБСЄ створює зону безпеки вздовж неконтрольованої частини українсько-російського державного кордону? – Ні. – Чому? – А тому що не дається доступ ОБСЄ до виконання цієї частини угоди».

Я навів ці два приклади для того...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, додайте 1 хвилину, щоб завершити.

МАРЧУК Є.К. ...що Україна щось там не виконує, то коли кладеш на стіл документи, підписані російською стороною, а їх близько десяти, нам відповідають: «Ну, понимаете, такая вот сложилась реальность».

Насамкінець я хочу сказати таке. Знаєте, яка найпотужніша зброя у війні з Росією, окрім, безумовно, Збройних Сил? Це єдність нашого українського суспільства. Що нам у Мінську допомагає? Те, що ми впевнені, що ті, які проти нас, знають, що в нас за плечима могутні Збройні Сили і консолідована українська нація. І найголовніше, нам допомагає те, що ми стовідсотково переконані, що Україна переможе.

Слава Україні! (*Оплески*).

ГОРЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям Слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. До виступу запрошується член Комітету у закордонних справах та європейських справах Сеймасу Литовської Республіки Емануеліс Зінгеріс.

Запрошую на трибуну (*Оплески*).

ЗІНГЕРІС Е., член Комітету у закордонних справах Сеймасу Литовської Республіки. Шановний головуючий! Президент України з трибуни парламенту кілька хвилин тому сказав, що 334 депутати дали свої голоси за останній закон про те, що Україна іде до Європи. Так було в Литві в 1992 році. Ми сказали, що ніколи не будемо частиною східного союзу.

Шановні друзі, постає питання, як ми ввійдемо в історію? Це питання стояло 100 років тому. Тоді п'ять країн сказали до побачення комуністичній Росії. А далі були успішні 22 роки. Це 22 роки успішного життя моєї мами і мого тата. Це було те, що нас надихало в цьому русі. Це було для нас дуже важливо. Ми сказали до побачення радянській окупації. Ми ніколи не визнаємо радянської реальності на нашій землі. Ми ніколи не визнаємо, що ми раби. Це наше правило, наша реальність, ми це пам'ятаємо і це було з нами 50 років.

Декілька місяців тому в Женеві ми зустрілися в тому самому приміщенні, де раніше були тих п'ять країн. Прийшла також українська делегація на чолі з Борисом Тарасюком, і ми згадували 100 років нашої незалежності. Я хотів би сказати, що пишаюся тим, що Литва головувала в Європейському Союзі.

Пане головуючий, п'ять років тому 28 листопада пан Янукович сказав «ні» Європейському Союзу. Але ми організували спеціальну конференцію, участь у якій взяли Петро Порошенко, Борис Тарасюк, Мустафа Джемільєв, Віталій Кличко та депутати Європарламенту. Всі вони сказали «так». Віталій Кличко сказав: «Якщо Янукович скаже «ні» Європейському Союзу і Угоді про асоціацію, ми розпочнемо процес імпічменту». Про імпічмент сказали 27 листопада Януковичу, якому не подобалася ідея бути в Європейському Союзі, але водночас він був готовий запросити російські війська в Україну. Він був зрадником.

Депутати Європарламенту у Вільнюсі підтримали Майдан. 27 листопада ми звернулися з тим, щоб це повстання було демократичне, щоб ви висловилися за ваше майбутнє і за Європейський Союз. Через п'ять днів, 3 грудня, я був на Майдані.

Тут згадували про Михайлівський монастир. Я думаю, пане спікере, ви не просто отримали Томос від Константинополя. У Михайлівському монастирі ченці ховали поранених людей під час Майдану.

У мене був друг Борис Немцов. Я сказав йому на початку грудня: ви російський демократ, будьте з Україною на Майдані. Він приїхав,

але його арештували за наказом Януковича. Після того, як Янукович втік, він був на Майдані. Я хочу сказати, що Бориса Немцова вбили в Москві за його дружбу з Україною. Він був справжнім демократом і підтримував українську демократію.

Насамкінець хочу сказати таке. Коли ми голосно кричимо: перша – Америка, перша – Литва, перша – Німеччина, то солідарність має бути першою, демократія має бути першою. На основі солідарності ви маєте фантастичну команду в Раді Європи. Резолюція за резолюцією приймаються завдяки нашій солідарності. Остання резолюція – щодо Олега Сенцова: звільніть Олега Сенцова, звільніть 65 політичних в'язнів, звільніть українських моряків! *(Оплески)*.

Тут виступав наш друг Дональд Туск. Я хочу підтримати його, попросити про трансатлантичну солідарність, а також попросити компенсувати Україні збитки від будівництва газопроводу «Північний потік-2», гарантуючи в чіткій формі майбутнє членство.

Литва знову буде головувати в Євросоюзі, а до того часу ми все робитимемо, і ви станете членами ЄС.

Останнє, що хочу сказати. Я радий бачити тут молодих бійців і сподіваюся, що вони зроблять швидку кар'єру в українській армії *(Оплески)*.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми завжди відчуваємо підтримку Литви. Я переконаний, що головування Литви стане початком безпосередньої інтеграції України в ЄС. Дякую вам.

Запрошую до слова голову Меджлісу кримськотатарського народу, президента Всесвітнього конгресу кримських татар, народного депутата Рефата Чубарова. Будь ласка *(Оплески)*.

ЧУБАРОВ Р.А., голова Меджлісу кримськотатарського народу. Шановний пане Голово! Шановні члени уряду, іноземні гості, учасники засідання, пані та панове! Завдяки попереднім ораторам, які висвітили багато важливих аспектів міжнародної політики, а також внутрішньої і зовнішньої політики України в контексті протидії російській військовій агресії проти України, дозволю собі відразу перейти до деяких очевидностей, які характеризували Крим і його жителів наприкінці 2013 року – у березні 2014 року.

По-перше, громадянське суспільство Криму наприкінці 2013 року – у січні-лютому 2014 року з надією, як і вся Україна, очікувало на зміни, які виборювалися учасниками Євромайдану. При цьому багато хто з громадських активістів Криму також брали участь у євромайданах, які відбувалися у різних містах Криму, та організованими групами виїжджали до Києва.

По-друге, 26 лютого 2014 року найактивніша частина громадянського суспільства Криму, близько 15 тисяч осіб, відгукнувшись на заклик Меджлісу кримськотатарського народу, не дозволили керівництву і частині проросійських депутатів Верховної Ради Криму зімітувати проведення позачергової сесії, на якій ними планувалося прийняти звернення до керівництва Росії із закликом втрутитися у внутрішні справи України.

Наступні події показали, що кримські татари, а також етнічні українці та люди інших національностей, зібравшись 26 лютого 2014 року перед Верховною Радою Криму на величезний мирний мітинг на підтримку територіальної цілісності України, своєю рішучістю і мужністю позбавили Кремль можливості реалізувати підготовлений ним план нібито добровільного переходу Криму до складу Росії.

По-третє, десятки тисяч людей увечері 26 лютого 2014 року розходилися від стін Верховної Ради Криму, будучи впевненими в тому, що їм вдалося захистити Україну, Крим, себе і свою свободу.

Здавалося, тепер до своїх прямих обов'язків повинні були приступити українські спецслужби і правоохоронні сили, забезпечивши охорону ключових адміністративних та інших стратегічних об'єктів Криму. Але замість них у справу вступили російські спецпідрозділи, захопивши о 4 годині ранку 27 лютого 2014 року будівлі Верховної Ради і Ради Міністрів Криму. На очах шокованого світу розпочався етап відкритого збройного захоплення Криму.

Шановні учасники засідання, п'ять років окупації – це нестерпно тривалий термін, протягом якого російські окупанти піддають громадян України незаконним гонінням і репресіям, у прямому сенсі спотворюють Крим, по-хижацьки нищать унікальні природні об'єкти, руйнують історичні пам'ятки, зводячи численні військові об'єкти та інфраструктуру до них.

Однак найстрашніше, що проводиться російськими окупантами відкрито і на очах у всього світу, – це витіснення кримськотатарського

народу зі своєї землі. Зрозуміло, поки що не методами Сталіна, але посилення репресій по відношенню до корінного народу Криму має на меті змусити кримських татар і етнічних українців самим залишати Крим.

Наше засідання дивляться в режимі онлайн десятки тисяч мешканців Криму. Вони всі очікують від нас чіткої відповіді на своє головне питання: коли? Ось чому ми маємо задіяти всі зусилля задля того, аби у 2019 році відбулися помітні зрушення щодо деокупації Криму. Українській державі, українському суспільству слід конкретними ініціативами залучати основних гравців міжнародної політики до вироблення спільно з Україною плану дій, спрямованих на деокупацію Криму і відновлення державного суверенітету України над Кримом.

Але є одне з домашніх завдань, з виконанням якого ми невинувато затулювали: робочою групою Конституційної комісії України розроблено законопроект щодо внесення змін та доповнень до Конституції України в частині статусу Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Закріплення в Конституції України Кримсько-татарської національної територіальної автономії у складі Української держави та визначення, що джерелом цієї автономії є право кримсько-татарського народу на самовизначення як корінного народу України, надасть нашій державі та нашим міжнародним партнерам...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, додайте 1 хвилину.

ЧУБАРОВ Р.А. ...нові правові інструменти та важелі у відновленні суверенітету України над Кримом. Сподіваємося, у найближчі дні Президент України внесе цей законопроект на розгляд Верховної Ради України. Впевнений, він буде підтриманий голосами більшості народних депутатів.

Перефразовуючи Дональда Туска, зауважу: не може бути безпечної та суверенної України без Криму. Тому й кажемо зараз і повторюємо щодня, поки не повернемо: наступного разу у Бахчисараї.

Слава Україні! *(Оплески)*.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Рефате.

Хочу привітати в залі польську делегацію, яка прибула на наше засідання, і запросити до виступу голову Комітету у закордонних справах Сейму Республіки Польща Гжегожа Схетину. Запрошую на трибуну (*Оплески*).

СХЕТИНА Г., голова Комітету у закордонних справах Сейму Республіки Польща. Дорогі українські друзі! Ми висловлюємо повну солідарність з громадянами України, які з великою рішучістю показують сьогодні світу, що хочуть, щоб їхня країна стала повноправним членом Європейського Союзу. Польща зробить усе, щоб двері Європи залишалися для України відкритими. Це слова, з якими до вас, братів-українців, звернувся польський Сейм 3 грудня 2013 року, тоді, коли Майдан лише розпочинався.

Я пишаюся тим, що тоді як голова Комітету у закордонних справах був співавтором цієї ухвали. Я пишаюся тим, що через три дні, 6 грудня, я стояв перед вами на Майдані та передав вам слова підтримки і солідарності від поляків. Тоді, коли я розмовляв з людьми на Майдані Незалежності, на Хрещатику, я відчував, що це ключовий момент в історії України і в історії Європи.

Після місяців протестів тоді разом з перемогою Революції Гідності змінилася Україна. Але змінилася назавжди також і вся Європа. Так сталося, що тут, на вулицях Києва, віддали своє життя Герої Небесної Сотні. Я тішуся, що в польських лікарнях тоді було вилікувано сотні майданівців. Але загинули чергові тисячі героїв і далі гинуть, щоб захистити Україну та Європу від російської агресії на сході.

Ми, поляки, пам'ятаємо це, шануємо героїв і схиляємо перед ними голови. Ми, поляки, не допустимо і сьогодні самотності України, бо добре знаємо, якою є самотня боротьба. Ми пам'ятаємо, як 100 років тому у війні 1920 року поляки та українці пліч-о-пліч воювали з більшовицьким нашествям. Але ми пам'ятаємо також, як у серпні 1944 року, коли мешканці польської столиці стали до народного бою з окупантами, Червона армія не допомогла повстанцям, і Захід залишився до цього повстання байдужим. У результаті Європа після Другої світової війни була поділена залізною завісою майже на 50 років.

Сьогодні не можна допустити створення нових зон впливу в Європі. Я говорив про це вам, брати українці, у грудні 2013 року на Майдані і повторюю сьогодні. Ми, українці, поляки та інші вільні народи Європи, мусимо бути солідарними. Нам потрібна тим більша солідарність, чим сильніше супротивник намагається нас поділити, чим більше прагне ослабити Європу і Захід. Ми захистимо нашу спільну сильну Європу.

Хай живе демократична і незалежна Україна! Хай живе польсько-українська дружба! Слава Україні! *(Оплески)*.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям Слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Сьогодні депутати і президенти з Польщі і Канади виступають українською мовою в українському парламенті. Дякую вам *(Оплески)*.

Запрошую до слова доктора юридичних наук, експерта з міжнародного права, Надзвичайного і Повноважного посла, професора Володимира Василенка. Будь ласка *(Оплески)*.

ВАСИЛЕНКО В.А., *Надзвичайний і Повноважний Посол України.* Дякую, пане головуючий. Пане головуючий! Шановне товариство! Це честь для мене виступати в цьому залі, де присутні скільки наших героїв, захисників нашої Батьківщини *(Оплески)*.

У нав'язаній Україні Російським агресором війні Збройні Сили України захищають не просто територію і населення, а святе природне право українського народу жити у вільній, демократичній, національній державі європейського типу.

Ворог програв блиц-криг, що мав на меті силове розчленування і знищення України. Тепер він веде злочинну війну на виснаження України, сподіваючись примусити її керівництво піти на поступки, згубні для нашої незалежної державності, демократичного конституційного ладу та обраного нами євроатлантичного цивілізаційного шляху розвитку. Тому заклики до миру з агресором будь-якою ціною і за рахунок наших життєво важливих національних інтересів є аморальними і неприйнятними. Такі заклики є актом зради тих, хто із зброєю в руках боронить зараз нашу батьківщину, і наругою над пам'яттю тих, хто поліг у боях за нашу свободу і незалежність.

Мир на умовах агресора – це шлях до продовження війни на знищення України за допомогою вже м'якої сили, інструментом застосування якої є кремлівська агентура в Україні і п'ята колона. Мир у цій екзистенційній війні можливий лише через нашу перемогу і примус агресора до припинення ним порушень міжнародного правопорядку, звільнення всіх окупованих українських територій і відшкодування завданих нам війною збитків.

Перемогу в цій війні треба здобути насамперед спираючись на власні сили й одночасно використовуючи підтримку наших партнерів і союзників. Наша перемога неодмінно стане реальністю, якщо влада і суспільство будуть єдині в розумінні того, що націю і державу роблять міцними, сильними і непереможними не лише вмотивовані і добре озброєні солдати, офіцери, а й також учитель і священник. Цю думку висловив ще у ХІХ столітті Отто фон Бісмарк.

Ключову роль у зміцненні боєздатності Збройних Сил України має відігравати як поєднання сили зброї і сили духу війська, так і єдність армії і суспільства. Глибинне підґрунтя такої єдності – українські бойові традиції, український історичний досвід, зіпертий на власну історичну пам'ять, українські звичаї та українську мову.

Пане Голово, я сподіваюся, що завдяки вашим зусиллям закон про українську мову нарешті буде ухвалено парламентом на цій сесії (*Оплески*). Мовний фронт не менш важливий, ніж фронт на полі битви, і цим не можна легковажити.

Відродження і підвищення ефективності Збройних Сил України – тривалий процес, який є далеким від завершення. Щоб бути успішним, цей процес має неодмінно супроводжуватися формуванням якісно нової української військової еліти та створенням надійного резерву для поновлення особового складу Збройних Сил.

Військові освітні заклади мають готувати професійних воїнів з ментальністю громадянина-патріота, а звичайна школа – середня і вища – виховувати цивільних професіоналів з ментальністю воїна-патріота. Тільки за такого підходу ми не будемо мати випадків зради у Збройних Силах України і в силових структурах України.

Україна веде боротьбу із сильним, жорстоким, підступним, смертельним ворогом. Протистояти йому можна і треба, застосовуючи асиметричні відповіді. Для цього вже сьогодні необхідно критично переглянути Воєнну доктрину України і Закон «Про оборону України», зокрема в частині, що стосується територіальної оборони.

Нова концепція територіальної оборони має передбачати залучення до участі у військових навчаннях і оборонних заходах цивільних громадян України призовного віку і не лише в особливий період, а й у мирний період. Цивільне населення, взаємодіючи із Збройними Силами, має бути готовим і спроможним чинити тотальний і повсюдний спротив агресору. В разі необхідності до професійної армії мають приєднуватися мільйони озброєних громадян України. Тоді організація оборони буде найефективнішою, оскільки агресору буде чинити спротив увесь народ і земля горітиме під ногами агресора (*Оплески*).

Звичайно, необхідні колосальні зусилля для оснащення українських Збройних Сил нашою власною зброєю. Для цього в Україні є належний потенціал, треба його тільки використати. Високоточна ракетна зброя з потужними боєзарядами – також асиметрична відповідь, яка спроможна зупинити агресора і змусити...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Додайте 1 хвилину, щоб завершити.

ВАСИЛЕНКО В.А. ...над втратами.

Ще одне. Свого часу Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк висунув пропозицію збудувати європейський вал, або захисну стіну. Мені здається, що треба якомога швидше закінчити будівництво цього валу і продовжити його також і вздовж українсько-білоруського кордону. Тоді ми упередимо можливість завдання удару і з цього напрямку.

Я міг би ще багато говорити, але на цьому дозволю собі закінчити.

Слава Україні! (*Оплески*).

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. До слова запрошується Герой України Володимир Жемчугов. Будь ласка (*Оплески*).

ЖЕМЧУГОВ В.П., Герой України. Добрий день, шановні українці та закордонні гості! П'ять років тому в Україні відбулася Революція Гідності, метою якої український народ визначив нашу євроінтеграцію – шлях найближчий Україні історично. Саме тому

Росія напала на нашу країну, захопила частину території України, і ось уже п'ять років продовжується війна на Донбасі.

Ми не програли цієї війни, але наші сьогоднішні успіхи стали можливі багато в чому завдяки допомозі наших європейських і американських партнерів, які не залишили України і створили економічний тиск на країну-агресора.

Результатом такого тиску стало відносне затишшя на фронті. Мабуть, затишшям його можуть назвати тільки політики, а українські діти, жінки і матері продовжують втрачати своїх батьків, чоловіків і синів. Крім того, все більше потрапляють до тюрем Росії українських солдатів, військовополонених, патріотів України на Донбасі і в Криму.

Те, що ми воюємо саме з російською армією, можу підтвердити особисто. Я, місцевий житель Донбасу, етнічний росіянин, але громадянин України, бачив, як російська армія переходила ночами кордон між Ростовською і Луганською областями. З 2014 року впродовж двох з половиною років я знаходився на окупованій території Донбасу і брав участь в українському народному опорі російським окупантам, тому що правда була саме на боці України, а не Росії. Як учасник опору я, поранений, потрапив до полону так званої ЛНР. Хворий, без рук, осліпий я рік утримувався в тюрмі. Сподіваюся, що ці факти для вас, європейських політиків, будуть очевидними і вагомими.

Європа спантеличена економічною кризою та політичними розбіжностями з підозріло швидко розбагатілими проросійськими партіями в Європі. Росія намагається зруйнувати європейську єдність, використовуючи різноманітні брудні технології: лобіювання, підкуп і дезінформацію. Росія намагається всіляко представити війну проти України як наш внутрішній конфлікт.

Із моїх перемовин з політиками у Стразбурзі та Берліні я зрозумів, що європейські політики недооцінюють ситуацію в Україні і думають, що ми втомимося, зупинимося і згодимося законсервувати визвольну війну, як це сталося з Молдовою і Грузією.

Шановні іноземні політики, наші партнери, шановний пане Дональде Туск, я прошу вас згадати помилки європейських політиків 1938 року, пов'язані з планом економічного умиротворення агресора. Я впевнений, що ви розумієте, якщо ми залишимося один на один у відкритій війні з Росією, то багато країн злякаються, більше ніхто не захоче йти до Євросоюзу і НАТО. Але не це найстрашніше, а те, що

Росія і її союзники з числа наляканих російською окупацією сусідніх країн і глобальні світові прихильники Росії підірвуть єдність ЄС і НАТО, і це зруйнує їх.

Шановні наші європейські партнери, шановний пане Дональде Туск, ми просимо вас посилити політичний і економічний тиск та санкції проти Росії, щоб вона звільнила Україну, щоб моя сім'я і багато тисяч таких сімей змогли повернутися до своїх рідних домівок, щоб Росія випустила всіх військовополонених і політв'язнів зі своїх тюрем. Разом ми перемаємо.

Слава Україні! *(Оплески)*.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **ГЕРАЩЕНКО І.В.**

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, шановний пане Володимире.

Дозвольте від імені Верховної Ради України і всіх присутніх, військових у тому числі, подякувати учасникам партизанському руху і руху спротиву, які працюють на окупованих територіях і точно прискорюють повернення цих територій.

Дозвольте також, шановні колеги, запевнити всіх, що українська влада зробить усе можливе для того, щоб, як ми витягли Володимира Жемчугова в 2016 році, витягти всіх і політв'язнів Кремля, і наших військовополонених, і заручників, які залишаються на окупованій території.

Зараз запрошується до слова голова Громадської спілки «Всеукраїнське громадське об'єднання родин загиблих та безвісти зниклих учасників АТО, ветеранів війни та активістів волонтерського руху «Крила 8 сотні» шановну пані Ірину Міхнюк. Будь ласка, пані Ірино *(Оплески)*.

МІХНЮК І.В., голова Громадської спілки «Всеукраїнське громадське об'єднання родин загиблих та безвісти зниклих, учасників АТО, ветеранів війни та активістів волонтерського руху «Крила 8 сотні». Добрий день, вельмишановний Голово Верховної Ради, наші закордонні гості, народні депутати! Добрий день, шановні мої, любі

українці! Так сталося, що завтра 20 лютого – рівно 4,5 року, як загинув мій чоловік (не можу без сліз про це говорити) Герой України Олег Міхнюк, сотник 8-ї афганської сотні на Майдані. Він пройшов війну в Афганістані, бачив смерть і знав ціну життя, але добровольцем пішов на цю страшну війну проти російської агресії і загинув 20 серпня 2014 року в селищі Новосвітлівка Луганської області.

За життя Олег займався реабілітацією і допомогою родинам загиблих і учасників бойових дій в афганській війні. Але я, будучи його дружиною 16 років, не могла усвідомити, що переживають ці матері, вдови і діти. Після його смерті я, наші діти, його мама відчували весь жах цієї війни. Уже п'ять років у нашій країні тривають бойові дії, гинуть люди там і помирають від ран і хвороб тут. Не передати весь біль словами, коли розумієш, що ніхто не хоче помирати і ніхто не хоче втрачати своїх рідних.

«Війна» – це найстрашніше слово на всіх мовах світу. Це біль, гіркі сльози, смерть, розлука, тисячі зруйнованих доль і скалічених душ. Ми, людство ХХІ століття, поборюємо невиліковні хвороби, робимо техногенні відкриття, але досі безсилі перед варварством війни, перед засиллям її смертей.

Війна відібрала у нас найсокровенніше – коханих, рідних героїв, які загинули, не шкодуючи свого життя, заради інших. Це найвища наша ціна. Але ми, родини загиблих, сильні і мужні, переживаємо горе, втрати, але водночас розуміємо, що треба жити заради нашого майбутнього і заради пам'яті про своїх рідних. Ми продовжуємо справи своїх героїв. Серед нас є військовослужбовці, волонтери, громадські діячі, студенти вищих навчальних закладів – сини загиблих наших героїв.

Більше 2 тисяч 500 дітей залишилися без батьків. Багато з них народилися після смерті своїх татусів. Вони ніколи не почують їх голосів. Тисячі дружин, молодих жінок віком від 19 років залишилися напризволяще з нереалізованими мріями або на самоті з думкою про своїх ненароджених дітей.

Я хочу, щоб ми над цим замислилися і поставили собі запитання: чи кожен з нас зробив усе, щоб зупинити цю російську агресію, і взагалі що ми зробили для того, щоб зупинити війни по всьому світу?

Я дякую тим, хто підтримує членів родин загиблих. Дякую зарубіжним партнерам. Я знаю, що вони багато роблять для підтримки

наших дітей, дружин і матерів. Дякую всім, хто шанує і пам'ятає наших героїв.

Слава Україні!

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава! *(Оплески)*.

Веде засідання Голова Верховної Ради України
ПАРУБІЙ А.В.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пані Ірино, п'ять років тому саме сотня Олега Міхнюка пробила оточення «Беркуту», вивівши сили майданівців з оточення. Він помер під час українського наступу – героїчно загинув як Герой України, і на його пам'яті, на його прикладі будуть виховувати покоління українців. Я знаю, він завжди залишиться з нами як Герой України, як командир.

Дякую *(Оплески)*.

Запрошую слова українського кримськотатарського політика, колишнього політичного в'язня Кремля Ільмі Умерова. Будь ласка *(Оплески)*.

УМЕРОВ І., український кримськотатарський політик, політичний в'язень Кремля (2016 рік). Важко виступати після Володимира та Ірини, але я постараюся.

Шановний Голово Верховної Ради України! Шановні учасники засідання! П'ять років російської окупації перетворили Крим на територію абсолютного безправ'я, де життя і свобода людини поставлені в залежність від ступеня її лояльності до окупаційного режиму.

Росія розмістила в Криму найсучаснішу наступальну зброю, яка є в її арсеналі. При цьому міжнародні експерти не виключають, що на територію тимчасово окупованого Криму Москва перемістила і ядерні боєприпаси, що доставляються до місця можливого використання літаками або ракетами, розташованими на півострові.

Розглядаючи захоплений нею Крим винятково як військовий плацдарм для реалізації своїх цілей щодо країн Чорноморсько-Середземноморського басейну, Росія як країна-агресор вживає всіх

заходів для того, щоб повністю витіснити з півострова людей, які нелояльні до окупантів і зберігають вірність Українській державі. До числа таких нелояльних російські окупанти віднесли насамперед кримськотатарський народ і етнічних українців.

Головний інструмент, який використовується російськими окупантами для придушення волі людей, дезінтеграції їх єдності і примушення залишати свої домівки, свою землю, – це репресії і гоніння. При цьому першими і масованими стали репресії, застосовані проти органів національного самврядування кримських татар. Проміжне рішення Міжнародного суду ООН від квітня 2017 року, згідно з яким країні-агресору приписано негайно скасувати заборону на діяльність Меджлісу кримськотатарського народу, Росія цинічно ігнорує.

Російськими окупантами до Криму привнесено потворні явища, яких Крим раніше не знав. Насильницькі викрадення і вбивства людей, облави в мечетях, заборона храмів Православної церкви України, звинувачення мирних жителів у начебто належності до терористичних організацій і судилища з вироками по 10-15 років позбавлення волі.

Паралельно на фоні цих гонінь і репресій кримських татар та етнічних українців Російською Федерацією здійснюється масове заселення Криму громадянами Російської Федерації. Росія вчиняє черговий злочин, проводячи етнічне, культурне і релігійне заміщення цивільного населення окупованого нею Криму.

Серед учасників нашого засідання присутні легендарний лідер кримськотатарського народу Мустафа Джемільов (*Оплески*), голова Меджлісу Рефат Чубаров (*Оплески*), інші члени Меджлісу, разом з ними вчені, журналісти, студенти. Я їх згадав лише для того, щоб завітрити вас, учасників засідання, але ще більше співвітчизників і співгромадян у Криму: ми обов'язково всі знову зберемося в Криму, в українському Криму, вільному від російських окупантів.

Слава кримськотатарському народу! Слава українській нації! Слава Україні! (*Оплески*).

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колеги, залишилося два виступи.

Запрошую до слова народного депутата України голову Комітету з питань свободи слова та інформаційної політики Вікторію Сюмар. Будь ласка, пані Вікторіє (*Оплески*).

СЮМАР В.П., голова Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Народний фронт»). Дякую. Пане Голово, дорогі друзі, дуже рада бачити тут стільки патріотів і друзів України. Наприкінці ми почули надзвичайно чутливі виступи. Найперше я хочу подякувати організаторам цього заходу, які дозволили нам сьогодні дуже багато речей згадати і поділитися своїми висновками, бо пам'ять вкрай важлива і висновки треба робити.

Я зараз говоритиму про інформаційну сферу та інформаційну політику. Пан Голово у своєму виступі згадував, що 20 лютого, п'ять років тому, в ті дні, коли розстрілювали Небесну Сотню, Росія вже почала окупацію українського Криму. Я хочу нагадати, що п'ять років тому, коли український Крим уже було окуповано, на території України працювали російські пропагандистські телеканали. Ці телеканали панували у свідомості людей і фактично відкривали дорогу російським гарматам, танкам, бронетехніці, бо вони проникали всюди панували над розумом. І ми постали перед величезними викликами, перед якими європейські країни не стояли вже багато десятиліть. Нам треба було формувати відповіді на ті виклики, і найперше в інформаційній сфері.

Ми поставили собі за мету закрити російські пропагандистські канали. Ви знаєте, ми отримували десятки звернень від європейських структур, які казали: не можна цього робити, це недемократичні заходи. Я дуже рада, що ми це зробили максимально швидко і максимально в законний спосіб – за рішенням суду. Це фактично зупинило розпалювання міжнаціональної ворожнечі, яке відбувалося завдяки тим телеканалам. Я рада, що сьогодні країни Європи доходять до тих же висновків і роблять подібні речі в себе.

Далі ми зрозуміли, що не тільки медіа грають роль, що Росія проникає в середовище і українських засобів масової інформації через своє кіно, через різноманітні програми, через культурну сферу. І тоді постало завдання сформувати українську сферу культури, бо на той

момент в Україні вона була фактично тотально монополізована Російською Федерацією. Це було однією з надзвичайно вагомих причин того, що російська агресія в Криму, наприклад, мала такі результати, і того, що ми сьогодні маємо війну на сході України.

Наші пропозиції були такі. Після закриття російських телеканалів ми впровадили ще декілька достатньо жорстких засобів, зокрема заборону російських фільмів в Україні, особливо тих, які пропагують органи влади і силові структури держави агресора. Знову-таки було надзвичайно багато криків, що це неправильно і недемократично. У результаті Україна почала знімати власне кіно, і в нас нарешті вперше з'явилися українські патріотичні фільми про наших героїв, яких ви бачите сьогодні в залі (*Оплески*).

Наступним нашим кроком було квотування. Ми квотували продукт іноземними мовами, зокрема російською. Ми сказали, що іноземними мовами на українському радіо може бути не більше 65 відсотків продукту, 35 відсотків – українських пісень, 60 відсотків – українською мовою ведення в ефірі.

Ви знаєте, скільки в нас на сьогодні в ефірі пісень українською мовою? 60 відсотків, не 35! Українська пісня фактично витіснила російську попсу, яка проникала в українську свідомість (*Оплески*).

Ми впровадили квоти на телебачення і вилучили російський інформпродукт із квоти європейського, тому що ми ніколи не забували про свою європейськість, про яку тут говорив пан Туск. Коли ми казали, що російський продукт – це європейський продукт, це було не зовсім так, ми чудово розуміли, що Росія не бере на себе жодних зобов'язань, що це антиєвропейський інформаційний ресурс. Видаливши це, ми почали продукувати власні програми і нарешті зробили український інформаційний простір, справді, українським.

Далі були подібні заходи, які стосувалися і літератури, і періодики. Ми не допустили ввезення на територію України друкованої продукції, де була агітація за органи влади чи силові структури держави-агресора.

Так, засоби жорсткі. Чи можливо було інакше вчиняти в умовах гібридної війни? Навряд чи. Ми не забували про свою європейськість, коли продовжували всередині країни проводити реформи, продовжували роздержавлення друкованої преси, продовжували створювати суспільне мовлення, продовжували відкривати Україну. Чи є на сьогодні

більш відкрита країна, ніж Україна, за системою доступу і до інформації про чиновників, і до інформації про публічні фінанси?

Про свою європейськість ми ніколи не забували. Але ми, як сказав сьогодні пан Голова, показали, що Путіна можна і треба зупиняти, і в інформаційній сфері ми це зробили.

Слава Україні! *(Оплески)*.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую пані Вікторії, яка була ініціатором закриття російських телеканалів у перші тижні війни. Ми це весь час будемо пам'ятати. Пані Вікторіє, дякуємо вам *(Оплески)*.

До заключного слова запрошую голову Комітету у закордонних справах, голову робочої групи з підготовки цього засідання, а насправді головного натхненника цього засідання Ганну Гопко. Будь ласка, пані Ганно *(Оплески)*.

ГОПКО Г.М., голова Комітету Верховної Ради України у закордонних справах *(загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Об'єднання «Самопоміч»)*. Дорогі українці! Дорогі воїни! Дорогі глядачі, зокрема, ті, які перебувають на окупованих територіях і в усьому світі, а це понад 20 мільйонів українців! Дорогі наші іноземні гості! Насправді це велика честь і велика Божа благодать – бути тут, у незалежній Україні, і сьогодні підбивати підсумки, як наша держава змогла дати відсіч російській агресії.

Зараз тут є багато іноземних гостей, зокрема Малгожата Госевська, яка приїхала з Польщі. Разом з іншими колегами вона їздила на схід, збирала докази злочинів Російської Федерації. І я не маю жодного сумніву, що одного дня всі ці докази будуть підставою для того, щоб путінський режим і взагалі держава-агресор сплатила Україні борги і щоб більше ніколи не нападала на інші землі. Тому ми будемо збирати докази і надалі перемагати, як це минулого року зробив український Ощадбанк, який виграв у міжнародному суді 1 мільярд 300 мільйонів. Цей величезний напрям засудження російської агресії буде продовжуватися.

Шановні колеги, я хотіла б також сказати, що п'ять років, здавалося б, дуже багато часу, але насправді в історичному проміжку це не так багато із 27 років нашої незалежності, хоча нашій державі понад 1 тисячу років. Це був унікальний шанс, Революція Гідності дала нам можливість, і ми ним скористалися, тому що за п'ять років ми побачили, що 30 відсотків території України – це об'єднані територіальні громади, які отримали ресурси і вже зараз залучають інвестиції, взяли відповідальність за себе на місцях. Ми здійснили декомунізацію, назавжди канули в лету пам'ятники Леніну і вже немає культу комуністичного режиму. Ми перейменували вулиці, ми відроджуємо власну ідентичність: українську музику, українське кіно, українську пісню. Це надзвичайно важливо!

Ми проголосували за те, що хочемо стати повноправними членами ЄС і НАТО, але це інструмент. Я не сумніваюся, що ми станемо членами ЄС і НАТО, тому що саме НАТО буде зацікавлено в тому, щоб мати такого сильного партнера, яким уже є Україна, контриб'ютора європейської безпеки. Але ми маємо туди прийти ціленими, твердо знаючи, що ми – українці, знаючи нашу історію, наші традиції, і їх захищати.

Сьогодні, підбиваючи підсумки, ми розуміємо, що в нас є ще дуже багато внутрішніх питань. Це буде непростий рік: президентські, парламентські вибори, а у 2020 році – місцеві вибори. Я хотіла б підтримати пана Туска, який закликав нас до єдності, бо в цьому наша сила. Але поки Росія готується до повномасштабної війни. Зокрема, на вихідних у Мюнхені ми бачили, що Захід не знає, що робити з тим, що Росія порушила Договір про ліквідацію ракет середньої та малої дальності, – чи через діалог це вирішити, чи в інший спосіб. Ми пропонуємо Заходу заборонити будівництво «Північного потоку-2», не дозволяти їм підживлювати Росію фінансово, купуючи енергоносії в Кремля.

Але з іншого боку, ми бачимо, до чого надалі готується Росія. Вона фактично прагне захопити Білорусь. Ми подивимося, як пройдуть вибори в Молдові на цих вихідних. Для нас це надзвичайно важливо. Я хотіла б сказати, що ми – не жертва російської агресії, а суб'єкт, який пройшов тест на зрілість (*Оплески*).

Ми маємо стати прикладом не лише для нас, а бути солідарними з іншими народами, зокрема з народом Білорусі. Чому я про це кажу?

Тому що Москва готує аншлюс Білорусі на очах Європи, на очах усього світу, і ми маємо сказати своє «ні». Ми маємо виявити солідарність з корінними народами Російської Федерації, звернути увагу світу і допомогти їм захистити свої мовні, культурні, національні права. Ми маємо дати надію, нарешті, мислячим росіянам, які прагнуть свободи власної країни, які не хочуть, щоб Росія залишалася тюрмою народів.

У нас велика місія, тому що ми живемо в історичну епоху. Час України в цій епосі настав. Тільки усвідомивши, наскільки ми потужна нація, нація пасіонаріїв, ми перестанемо скиглити і нарешті зрозуміємо, що Бог дав нам цю святую землю, цей другий Єрусалим, і ми ще не сказали свого слова у світовому православ'ї після здобуття Томосу, після того, як отримали духовну незалежність.

Я хотіла б сказати, що у ХХІ столітті Україна має надважливу місію, і закликати громадян вірити в себе, дякувати Богу, пам'ятати про тих, кого немає з нами. Тому ми дякуємо Богу, молимося за всіх тих, які віддали своє життя. Ми також дякуємо солдатам, які стоять на фронті, дякуємо їхнім родинам. Ми знаємо, що таке чекати і переживати, чи повернеться, чи ні.

Насамкінець хотілося б побажати українському парламенту, Президенту, уряду України і в цьому році працювати як одна національна збірна, бо тільки так ми непереможні.

Слава Україні! (*Оплески*).

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, я хочу насамперед подякувати всім, хто взяв участь у сьогоднішньому зібранні, зокрема Ганні Гопко і кожному члену Комітету у закордонних справах, членам робочої групи, які готували це зібрання, бо я вважаю, воно надзвичайно важливе і символічне. Адже ми не просто згадуємо, не просто підбиваємо підсумки, а й говоримо про майбутнє, аналізуючи весь той період.

П'ять років тому в ці дні ми стояли на палаючих барикадах на Майдані. П'ять років тому в нас було головне завдання – втримати Майдан, так само, як сьогодні наше головне завдання – втримати Україну. За цих п'ять років ми стали іншими, навчилися перемагати у всіх сферах і стали прикладом, як здобувати перемогу. Але ми також

знаємо, що головна запорука цієї перемоги – це єдність усередині суспільства, єдність з нашими євроатлантичними партнерами. Дуже важливо, що сьогодні поруч з нами наші друзі й брати з Польщі, Литви, Європейської Ради, що вони з нами під час цього зібрання. Це дає нам впевненість, розуміння і відчуття нашої перемоги.

Ми знаємо, яким буде наше майбутнє. Ми вступимо в ЄС. Ми будемо членами НАТО. Ми повернемо Крим. Ми визволимо Донецьк і Луганськ. Ми виженемо російського агресора з України. Успіху, перемоги і миру всім нам! *(Оплески)*.

Шановні колеги, засідання у зв'язку з п'ятою річницею початку збройної агресії Російської Федерації проти України оголошую закритим.

Слава Україні!

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!
(Лунає Державний Гімн України).

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Слава Україні!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Героям слава! Слава Україні!